

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101006/I/2019/36086129770118148

**Financovanie kultúry v SR - aktuálne problémy
a perspektívy smerovania.**

Diplomová práca

2019

Bc. Marek Laca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

**Financovanie kultúry v SR - aktuálne problémy
a perspektívy smerovania.**

Diplomová práca

Študijný program: Financie
Študijný odbor: Financie, bankovníctvo a investovanie
Školiace pracovisko: Katedra financií
Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD.

Bratislava 2019

Bc. Marek Laca

Ekonomická univerzita v Bratislave
Národohospodárska fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Bc. Marek Laca
Študijný program: financie (Jednoodborové štúdium, inžiniersky II. st., denná forma)
Študijný odbor: 3.3.6 Financie, bankovníctvo a investovanie
Typ záverečnej práce: Inžinierska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Financovanie kultúry v SR - aktuálne problémy a perspektívy smerovania.

Anotácia: Kultúra ako energia majúca základ v slobodnej tvorivosti jednotlivca, je faktorom utvárania identity a charakteru spoločnosti dovnútra aj vonok. Záverečná práca vychádza z existujúcich funkčných štruktúr, personálneho aj inštitucionálneho zabezpečenia realizácie kultúrnej stratégie a poukazuje na možné perspektívy smerovania financovania kultúry od populárnej až po rôzne experimentálne modely v koordinácii subjektov štát - samospráva - mimovládne organizácie - jednotlivci so systematickým a dynamickým prístupom k smerovaniu modernej národnej kultúry Slovenskej republiky.

Vedúci: doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD.

Katedra: KF NHF - Kat. financii NHF

Vedúci katedry: prof. Ing. Pavol Ochotnický, CSc.

Dátum zadania: 06.02.2018

Dátum schválenia: 06.02.2018

prof. Ing. Pavol Ochotnický, CSc.
vedúci katedry

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som vypracoval diplomovú prácu samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

(podpis študenta)

Pod'akovanie

Chcem sa pod'akovať mojej školiteľke pani doc. Ing. Kornélií Beličkovej, PhD. za jej čas a cenné rady pri vypracovávaní záverečnej diplomovej práci.

ABSTRAKT

LACA, Marek: *Financovanie kultúry v SR - aktuálne problémy a perspektívy smerovania..*
– Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra financií. –
Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD. – Bratislava NHF EU, 2019,
75 s.

Cieľom diplomovej práce je popísať súčasný stav financovania kultúry na Slovensku prostredníctvom Fondu na podporu umenia a štátneho rozpočtu. V teoretickej časti sa zameriame na históriu kultúry, aspekty, ktoré aj dodnes pôsobia na formovanie vnímania kultúry, a súčasné chápanie kultúry. Ďalej si v teoretickej časti popíšeme vnímanie kultúry a kultúrnej politiky z pohľadu štátu, východiská pri definovaní kultúrnej politiky, ciele kultúrnej politiky a jej nástroje. Na záver teoretickej časti sa zameriame na formy financovania kultúry v štáte, na inštitúcie, na programy a nadácie zaoberajúce sa kultúrou na Slovensku. V praktickej časti sa pozrieme na Stratégiu rozvoja kultúry na roky 2014-2020, kde si zadefinujeme silné a slabé stránky súčasného pôsobenia kultúry na Slovensku, a porovnáme vybrané ukazovatele výdavkov na kultúru v susediacich štátoch patriacim do Európskej únie so Slovenskou republikou. Ďalej sa zameriame na výdavky štátneho rozpočtu pre oblasť kultúry s upriamením pozornosti na roky 2018 a 2019. Na záver praktickej časti sa budeme venovať programom Fondu na podporu umenia, prostredníctvom ktorých tento fond distribuuje finančné prostriedky inštitúciám alebo jednotlivcom vykonávajúcim kultúrne aktivity.

Kľúčové slová: kultúra, financovanie kultúry, rozpočet, Fond na podporu umenia, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

ABSTRACT

LACA, Marek: *Financing of culture in the Slovak Republic - current issues and perspectives of direction.* - University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Finance, Thesis Supervisor: doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2019, 75 p.

The aim of the thesis is to describe the current state of culture financing in Slovakia through the Fund for the Support of Art and the State Budget. In the theoretical part, we will focus on the history of culture, aspects that still influence the formation of culture perception, and contemporary understanding of culture. Furthermore, in the theoretical part we describe the perception of culture and cultural policy from the point of view of the state, the basis for defining cultural policy, the objectives of cultural policy and its instruments. At the end of the theoretical part we will focus on the forms of culture financing in the state, institutions, programs and foundations dealing with culture in Slovakia. In the practical part, we will look at the Strategy for the Development of Culture for 2014-2020, where we define the strengths and weaknesses of contemporary culture in Slovakia and compare selected indicators of expenditure on culture in neighboring countries belonging to the European Union with the Slovak Republic. In addition, we will focus on state budget expenditures for the cultural sector focusing on 2018 and 2019. In the end, we will focus on the programs of Arts Support Fund, through which the fund distributes financial support to institutions or individuals performing cultural activities.

Keywords: culture, financing of culture, budget, Fund for the support of Art, Ministry of Culture of the Slovak Republic

Obsah

Zoznam tabuliek	10
Zoznam grafov	11
Zoznam skratiek a symbolov	12
Úvod.....	13
1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ.....	15
1.1. Aspekty vzniku kultúry v minulosti.....	15
1.2. Súčasné chápanie kultúry vo svete	16
1.3. Kultúrna politika ako súčasť dlhodobej strategickej priority štátu	18
1.3.1. Východiská kultúrnej politiky v podmienkach SR.....	19
1.3.2. Ciele kultúrnej politiky	19
1.3.3. Nástroje implementácie kultúrnej politiky	22
1.3.4. Implementácia kultúrnej politiky	23
1.4. Financovanie kultúry a využitie rôznych finančných zdrojov.....	24
1.4.1. Verejná podpora.....	24
1.4.2. Súkromná podpora.....	25
1.4.3. Príjem zo zárobkovej činnosti.....	27
1.5. Inštitúcie ako správcovia a sprostredkovatelia kultúry v štáte	27
1.6. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky – hlavná kultúrna inštitúcia	28
1.6.1. Organizácie spadajúce pod Ministerstvo kultúry SR.....	29
1.6.2. Fond na podporu umenia – zdroj financií.....	29
1.6.3. Ďalšie možnosti financovania z externých zdrojov	31
2. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	39
2.1. Cieľ práce.....	39
2.2. Zdroje informácií	39
2.3. Metodika písania diplomovej práce	39
3. FINANCOVANIE KULTÚRY NA SLOVENSKU PROSTREDNÍCTVOM MINISTERSTVA KULTÚRY A FONDU NA PODPORU UMENIA.....	41
3.1. Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020	41
3.1.1. Postavenie kultúry v podmienkach spoločnosti SR a susediacich krajín	41
3.1.2. Slabé a silné stránky kultúry na Slovensku	43
3.1.3. Strategické oblasti rozvoja kultúry na Slovensku.....	46
3.2. Výdavky na Ministerstvo kultúry SR zo štátneho rozpočtu na roky 2019-2021.....	47
3.2.1. Rozpočtové výdavky pre oblasti spadajúce pod Ministerstvo kultúry SR	50
3.3. Fond na podporu umenia ako hlavný finančný nástroj Ministerstva kultúry SR	55

3.3.1.	Žiadosti o finančnú podporu Fondu pre podporu umenia v roku 2018	56
3.3.2.	Program 1 – Umenie	59
3.3.3.	Program 2 - Podujatia, kultúrne centrá a časopisy.....	61
3.3.4.	Program 3 -Výskum a vzdelávacie aktivity	63
3.3.5.	Program 4 - Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť	64
3.3.6.	Program 5 - Pamäťové a fondové inštitúcie	67
3.3.7.	Program 6 - Mesto kultúry	68
	Záver	70
	Zoznam použitej literatúry	72

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Sektorové financovanie kultúry	25
Tabuľka 2 Ministri kultúry od vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993	28
Tabuľka 3 Verejné výdavky na kultúru vybraných krajín EÚ (2013-2017) v % HDP.....	42
Tabuľka 4 Počte expozícií, výstav, návštevníkov a príjmov (v tis. eur) múzeí 2012-2016	43
Tabuľka 5 Návrh priorít a opatrení Stratégie rozvoja kultúry SR 2014-2020	46
Tabuľka 6 Výdavky na Ministerstvo kultúry SR zo štátneho rozpočtu 2016-2021.....	48
Tabuľka 7 Výdavky na oblasť Dotačný systém zo štátneho rozpočtu 2016-2021.....	50
Tabuľka 8 Výdavky na strategické zámery MK SR zo štátneho rozpočtu 2016-2021	51
Tabuľka 9 Výdavky na cirkvi a náboženské spoločnosti zo ŠR 2016-2021.....	51
Tabuľka 10 Výdavky na inštitucionálnu podporu organizácií rezortu kultúry zo ŠR 2016-2021	52
Tabuľka 11 Výdavky na transfery pre verejnoprávne inštitúcie zo ŠR 2016-2021	53
Tabuľka 12 Výdavky na informačné technológie zo štátneho rozpočtu 2016-2021	54
Tabuľka 13 Výdavky na aparát a iné výdavkové tituly zo ŠR 2016-2021	54
Tabuľka 14 Prehľad dotácií pre Program 1 - Umenie.....	60
Tabuľka 15 Prehľad štipendií pre Program 1 – Umenie	60
Tabuľka 16 Prehľad dotácií pre Program 2 - Podujatia, kultúrne centrá a časopisy.....	62
Tabuľka 17 Prehľad dotácií pre Program 3 - Výskum a vzdelávacie aktivity	63
Tabuľka 18 Prehľad štipendií pre Program 3 - Výskum a vzdelávacie aktivity	64
Tabuľka 19 Dotácie na Program 4: Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť.....	65
Tabuľka 20 Štipendiá pre Program 4: Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť.....	66
Tabuľka 21 Prehľad dotácií pre Program 5: Pamäťové a fondové inštitúcie.....	67
Tabuľka 22 Prehľad dotácií pre Program 6: Mesto kultúry	68

Zoznam grafov

Graf 1 Podiel kultúrnych výdavkov domácností na celkových výdavkoch domácností za rok 2015	44
Graf 2 Počet žiadostí o podporu z FPU za jednotlivé Programy v roku 2018.....	57
Graf 3 Počet podporených žiadostí FPU za jednotlivé Programy v roku 2018	58
Graf 4 Suma podporených žiadostí FPU za jednotlivé Programy v roku 2018 v %	58

Zoznam skratiek a symbolov

AVF	Audiovizuálny fond
EKN	Európska kultúrna nadácia
EÚ	Európska únia
FPU	Fond na podporu umenia
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MK SR	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky
resp.	respektíve
SR	Slovenská republika
ŠR	štátny rozpočet

Úvod

Kultúra má veľký význam pre každú krajinu a taktiež aj jednotlivca. Tvorí základné prostredie pre rozvoj človeka a štátu, utvára základné princípy, je pilierom pre legislatívu, pôsobí vo všetkých sférach, či vo sfére ekonómie, práva, zdravotníctva a podobne. Ovplyvňuje zvyky, vzťahy, hodnoty, inštitúcie, umenie a správanie sa subjektov, ktoré tvoria spoločnosť. Každý štát, krajina, územie má svoje vlastné znaky kultúry, ktoré tieto subjekty odlišujú od ostatných. Keď teda kultúra tvorí gro v každom človeku, zoskupení a štáte, je dôležité, aby sa kultúra rozvíjala a uchovávala. Ale toto nie je možné bez efektívneho prerozdelenia finančných prostriedkov na kultúru.

V diplomovej práci, ktorá je rozdelená do troch častí, sa budeme venovať práve tejto problematike.

V prvej časti si stručne vyvodíme históriu kultúry, to ako bola vnímaná, čo všetko ovplyvňovala, aké mala základné črty. Ďalej sa presunieme na súčasné chápanie kultúry, kde si ju zadefinujeme pomocou definícií chápania kultúry vybranými autormi. Prostredníctvom chápania kultúry predstaviteľmi vlády Slovenskej republiky sa presunieme na proces tvorenia kultúrnej politiky štátu, kde si vymedzíme základné úlohy kultúrnej politiky, jej ciele, nástroje a na záver proces implementácie. V prvej časti sa taktiež budeme venovať pojmu financovania kultúry, kde si zadefinujeme základné formy financovania a prejdeme na základné vymedzenie inštitúcií pôsobiacich na Slovensku poskytujúcich podporu a sprostredkovanie kultúry. Hlavnou inštitúciou, na ktorú sa zameriame, je Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, prostredníctvom ktorého popíšeme základné verejné inštitúcie pôsobiace v sfére kultúry spadajúce pod toto ministerstvo a možnosti financovania pomocou Fondu na podporu umenia a ďalšími možnosťami financovania kultúry.

V druhej časti sa budeme venovať metodike práce a metódam skúmania, pri ktorých si popíšeme postup, ktorý sme použili pri vypracovávaní praktickej časti diplomovej práce.

V poslednej, tretej, časti sa budeme venovať konkrétne programu Ministerstva kultúry Slovenskej republiky „Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020“, v ktorej si vymedzíme postavenie kultúry na Slovensku, slabé a silné stránky kultúry a zameriame sa tiež na strategické oblasti rozvoja kultúry na Slovensku. Ďalej sa budeme venovať štátnemu rozpočtu a jeho výdavkom vynaloženým na Ministerstvo kultúry Slovenskej

republiky a jeho inštitúciám. Na záver sa dostaneme ku hlavnému nástroju Ministerstva kultúry SR, Fondu na podporu umenia, pri ktorom sa pozrieme na systém poskytovania finančných prostriedkov na základe vopred vymedzených programov.

1. SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

Kultúra sa vo svete vyvíjala a stále vyvíja už od nepamäti a ani v dnešnej dobe nenájdeme jej presnú definíciu. Každý jedinec rozumie, vníma a realizuje kultúru inak. Pre niekoho je kultúra kultúrne dedičstvo národa pre iného zas divadlo, umenie - či už maľba, hudba, tanec alebo spôsob stolovania. Kultúru je možné vnímať aj ako správanie sa jednotlivca, jeho návyky, myslenie alebo postavenie voči spoločnosti. Človek tým, že je schopný riadiť sa podľa kultúry je taktiež schopný ju aj tvoriť. Z toho vyplýva, že fungovanie kultúry a jej tvorba slúži na správne fungovanie spoločnosti. Zvyky sa často prenášajú z generácie na generáciu a následne sa ľudskou tvorivosťou pretvárajú. Kultúru nájdeme v množstve vedných disciplín, ktoré sa ju snažia definovať na základe skúmania, štatistík alebo experimentov. Najčastejšie sa venujú kultúre vedné disciplíny ako etnológia, architektúra, estetika, kulturológia a mnohé iné.

1.1. Aspekty vzniku kultúry v minulosti

Pojem kultúra vznikol ako odvodenina od slova „colere“, čo v preklade znamená kultivovať, pestovať. V širšom slova zmysle je kultúra tým, čo odlišuje človeka od okolitej prírody. Vzťahuje sa na materiálnu a duchovnú tvorbu človeka. Je dedená z generácie na generáciu a počas tohto procesu sa ďalej rozvíja a pretvára.

Vznik kultúry môžeme datovať do doby kamennej 4-5 miliónov rokov pred naším letopočtom, kedy človek prežíval vďaka zberu potravy a používaním kamenných nástrojov. Až v neskoršej dobe kamennej, nazývanej taktiež neolit, prišlo k vývoju kultúry žitia človeka domestikáciou zvierat a začiatkom primitívnych poľnohospodárskych činností, čo viedlo k zmene v oblasti hmotného, duchovného a sociálneho vývoja človeka.

Na konci doby kamennej vzniká nová „doba historická“, resp. doba civilizácie, kedy vznikalo prvé písmo ako prostriedok na uchovávanie záznamov rôznych činností. Táto doba je taktiež nazývaná doba bronzová, kde vznikajú prvé mestá, štátne útvary, antická architektúra a rozvrstvenie spoločnosti.

Doba železná vzniká približne 1200 rokov pred naším letopočtom, charakteristická predovšetkým výrobou nástrojov a predmetov zhotovených zo železa.

Každý región sveta sa rozvíjal inak a donedávna bola Európa považovaná za nie tak zaujímavý región ako ostatné až do obdobia 19. storočia kedy sa odhalili náleziská s predmetmi dávných kultúr.¹

1.2. Súčasný chápanie kultúry vo svete

Prvýkrát bola kultúra skúmaná a definovaná Taylorom v roku 1871, keď napísal dielo *Primitive culture: Researches Into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Art and Customs*. V tomto diele definuje kultúru ako „komplexný celok, ktorý zahŕňa poznanie, vieru, umenie, morálku, právo, zvyky a všetky ostatné schopnosti a návyky dosiahnuté človekom, ako členom spoločnosti.“ Od vzniku diela sa trend záujmu o kultúru zväčšoval a v dnešnej dobe vzniká čím ďalej tým viac publikácií o kultúre.²

Podľa Gúčika môže byť kultúra vnímaná ako všetky materiálne a duchovné hodnoty vytvorené človekom počas vývoja ľudstva. Dôsledok ľudského rozvoja je vidno v oblastiach vzdelávania, umenia a implementácií, či šírení duchovna. Ďalej tvrdí, že úroveň kultúry je odzrkadlená na úrovni ľudskej spoločnosti. „Špecifická forma ľudskej činnosti, ktorá obohacuje súčasne tvorcu aj prijímateľov a je odovzdávaná v určitých znakoch a symboloch z pokolenia na pokolenie.“³

Tajtáková chápe kultúru ako „univerzálny ľudský fenomén, špecifická ľudská činnosť, ktorá nie je vlastná iným biologickým formám života.“⁴

„Kultúra je súhrn prostriedkov a mechanizmov špecificky ľudskej adaptácie k vonkajšiemu prostrediu. Predstavuje program činnosti jednotlivcov a skupín, ktorý je fixovaný sociokultúrnymi stereotypmi a odovzdávaný prostredníctvom kultúrneho dedičstva“⁵

¹ HRABÁKOVÁ, E. *Stručné dejiny kultúry*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011, s. 6. Dostupné na internete: < https://www.cdv.tul.cz/wp-content/uploads/2015/09/Strucne_dejiny_kultury.pdf >

² TYLOR, Edward B. *Primitive culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, language, art and custom*. Mineola, New York: Dover Publications, 2016, s. 1. ISBN 0486807517.

³ GÚČIK, M. a kol. *Krátky slovník cestovného ruchu a hotelierstva*. Banská Bystrica: Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu, 2004, s. 52. ISBN 80-88945-73.

⁴ TAJTÁKOVÁ, M. a kol. *Marketing kultúry vybrané problémy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2006, s. 7. ISBN 80-225-2176-0.

⁵ MATEJŮ, M. – SOUKUP, P. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, s. 421.

„Kultúru chápeme ako skúsenosť generácií zafixovaných v symboloch a odovzdávanú v určitých znakoch a symboloch a odovzdávanú ďalším generáciám“⁶

Eriksen tvrdí, že kultúra môže byť vnímaná dvojako. Na jednej strane tvrdí, že ľudia sú rovnakí, lebo ich úroveň kultúry sa veľmi nelíši, ale na druhej strane kultúra je hlavným indikátorom rozdielov medzi komunitami. Obmedzené chápanie kultúry odkazuje na kultúru ako na špeciálnu sféru sociálneho života fungujúceho na určitých procesoch resp. aktivitách, ktoré tvoria špecifické produkty.⁷

Kmeco tvrdí, že kultúra je dôležitým faktorom v spoločnosti, ktorá podstatne uľahčuje jej integráciu ako celok. Prispieva intelektuálnemu, emocionálnemu a morálnemu rozvoju každého človeka a z tohto dôvodu má vzdelávaciu, socializačnú a hodnoto-tvornú funkciu. Kultúra slúži ako prostriedok predávania informácií medzi generáciami a tvorí základnú identitu človeka. Spája štát alebo združenia s okolitým svetom a zároveň ich aj odlišuje. Charakterizuje štát v porovnaní s inými štátmi. Pojem kultúra znamená:

- súhrn duchovných a materiálnych hodnôt vytvorených počas evolúcie človeka,
- súbor poznatkov, informácií, úroveň vzdelania a všetky ostatné charakteristiky prostredia, ktoré charakterizujú konkrétnu sociálnu skupinu, ktorej členovia považujú kultúru za spoločné intelektuálne a emocionálne dedičstvo,
- súhrn aktivít a produktov ľudského talentu a múdrosti vo všetkých oblastiach sveta a v každom čase,
- procesy vyplývajúce z ľudského talentu a múdrosti, napĺňajúce uspokojenie, emócie a intelektuálne potreby človeka.⁸

Demokracia, vzťah k ľudským právam, vyspelosť a kultúrna úroveň sú meradlami vyspelosti štátu. Kultúra zohráva významnú úlohu ako indikátor kvality života a stavu spoločnosti v spoločnosti. V užšom slova zmysle kultúra nie je len prostriedkom na tvorbu materiálnych a duchovných produktov na uspokojenie potrieb človeka, ale taktiež má aj svoju ekonomickú podstatu a tým pádom má zaujímavú rolu aj vo verejných službách.

⁶ TKÁČIKOVÁ, Eva. Dejiny slovenskej literatúry v stredoeurópskych súradniciach. In: Slovenská kultúra a umenie v európskom kultúrnom priestore. : Bratislava, PdF UK 1993, s. 34.

⁷ ERIKSEN, T. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008, s. 21-23. ISBN 978-80-7367-465-6.

⁸ KMECO, E. *Využitie kultúrneho dedičstva v cestovnom ruchu*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2006, s. 69-70. ISBN 978-80-557-0299-5.

Jedine národ s vyspelou kultúrou je schopný vytvoriť stabilne fungujúcu ekonomiku štátu a samotný štát.

Predstavitelia vlády Slovenskej republiky definujú kultúru ako duchovný základ spoločnosti. Je meradlom vyspelosti štátu a súčasťou národnej identity. Význam kultúry zohráva rolu, aj keď nie veľmi významnú, v ekonomike. Vláda SR tvrdí, že práve kultúra bude v najbližších rokoch zohrávať významnú rolu pri rozvoji ekonomiky, sociálnom a environmentálnom rozvoji a rozvoji krajiny, čím podporí jej konkurencieschopnosť.

Vláda SR má za cieľ presadzovať štruktúrovanú, modernú a transparentnú kultúrnu politiku. Bude nadväzovať na pozitívne opatrenia zavedené a vybudované v predchádzajúcich obdobiach, podporovať vzťahy medzi kultúrou a ostatnými oblasťami, šíriť kultúrnu klímu založenú na slobode, tolerancii, kreativite a otvorenosti. Ďalej bude podporovať tvorbu umenia, vznik nových a dávnych hodnôt a diel a tak rozvíjať kultúrnu rozmanitosť, pluralizmus a prehľbovať medzinárodné väzby s okolitými štátmi.⁹

V našej práci budeme vychádzať z definície kultúry podľa vlády SR, ktorá vypracováva dlhodobé strategické priority kultúrnej politiky SR, ktoré sú rámcom pre rozvoj kultúry v nasledujúcom období.

1.3. Kultúrna politika ako súčasť dlhodobej strategickkej priority štátu

Zámerom kultúrnej politiky je zasahovať do oblasti kultúry z pohľadu štátu a vyčlenenie jeho rolí. Kultúrna politika je súbor aktivít a procesov v spoločnosti, ktoré pomáhajú tvoriť a uspokojovať kultúrne potreby občanov pomocou optimálneho využitia fyzických a psychických prostriedkov spoločnosti založených na kultúrnom dedičstve. Preto má každá krajina svoje špecifické prostriedky, prístupy a koncepcie kultúrnej politiky.¹⁰ Aj napriek rozdielom existujú spoločné základné charakteristiky tejto politiky:

- kultúrna politika je časťou globálnej politiky spoločnosti a jej stratégie rozvoja, napomáha rozvoju kultúry použitím správnych prístupov a správnych nástrojov na správne fungovanie kultúry,
- štát nesmie zanedbať jeho zodpovednosť za tvorenie štruktúry a podmienok v oblasti kultúry a nesmie preniesť svoje kompetencie na súkromný sektor,

⁹ ÚRAD VLÁDY SR. *Programové vyhlásenie vlády SR na obdobie rokov 2010-2014 – Kultúra* [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné na internete: < <https://www.vlada.gov.sk//3-5-kultura/> >

¹⁰ ŠKARABELOVÁ, S. a kol. *Ekonomika kultúry a masmédií*. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 211 ISBN 978-80-210-4267-4.

- aktivity štátu nesmú nijako obmedzovať slobodu tvorby, zneužívanie diel, práve naopak, by mal dopomáhať čo najviac pri šírení kultúrneho dedičstva, kultúrnych hodnôt a ich tvorbe.¹¹

1.3.1. *Východiská kultúrnej politiky v podmienkach SR*

Ústava SR stanovuje povinnosti štátu vo vzťahu k zabezpečeniu práva na informácie, slobodnú umeleckú tvorivú činnosť, slobodu prejavu, ochranu výsledkov, povinnosť chrániť kultúrne pamiatky a zabezpečiť adekvátnu úroveň podpory pre kultúru národnostných menšín a etnických skupín.

Podľa predstaviteľov ministerstva kultúry SR je kultúra komplexný celok skladajúci sa z poznania, viery, umenia, práva, morálky, zvykov a ostatných obyčajov a zvykov, ktoré si človek osvojil. Ide o pojem obsahujúci nie len estetický rozmer, ale aj etický, sociologický a ekonomický.

Kultúrna politika je súbor čiastkových politík pre jednotlivé oblasti kultúry. Predstavuje cieľavedomé pôsobenie na podmienky kultúry a ich prostredníctvom na kultúru. Z jej pozitívneho chápania sa predpokladá celospoločenský konsenzus, že podpora kultúry prostredníctvom verejných zdrojov je legitímna a nesmie byť predmetom priameho politického alebo ideologického vplyvu.

Realizácia kultúrnej politiky prebieha na medzinárodnej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

Je spoločným menovateľom národa, štátu alebo skupiny, ktorý spolu so vzťahom k ľudským právam, demokratickou vyspelosťou určujú úroveň vyspelosti štátu.

Živá a slobodne rozvíjajúca sa kultúra napomáha pozitívnemu vývoju ekonomiky a poskytuje istú úroveň právnej istoty. Aj napriek determinujúcemu pôsobeniu právnej istoty a ekonomiky na rozvoj kultúry, ide o vzájomný vzťah.¹²

1.3.2. *Ciele kultúrnej politiky*

V kultúrnej politike sa uskutočňujú procesy tvorby, uchovávanía a šírenia kultúrnych hodnôt. Základné oblasti tvoria ochrana kultúrneho dedičstva, podpora umenia

¹¹ NOVOTNÝ, O. *Podpora kultúry z verejných zdrojov*. Bratislava: Národná osveta, 2004, str. 23-34. Dostupné na internete: < <http://narodnaosveta.sk/vyskum/vyskum-kultury/ekonomika-kultury/2003/podpora-kultury> >.

¹² ÚRAD VLÁDY SR. *Návrh Stratégie štátnej kultúrnej politiky a Akčného plánu úvodnej fázy implementácie kultúrnej politiky. Východiská kultúrnej politiky SR*, s. 1, [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné na: < <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/19344/1> >

a umeleckej tvorby a sféra ochrany a rozvoja mediálneho prostredia. Kultúra národnostných menšín vystupuje ako samostatná oblasť, ktorá prechádza ostatnými oblasťami, a má v programovom vyhlásení vlády zásadný význam.

Cieľom kultúrnej politiky je ochrana a rozvoj kultúrneho dedičstva, podpora súčasných umeleckých prejavov, ako aj rozvoj kultúry vo všeobecnosti dôležitým vkladom do mravného, duchovného, ekonomického a sociálneho rozvoja spoločnosti.

Dôležitými prierezovými líniami štátnej kultúrnej politiky sú prezentácia slovenskej kultúry a umeleckej tvorby v zahraničí, podpora kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí a kultúry pre deti a mládež.

Lokálne charakteristiky sú ďalšou podstatnou časťou kultúrneho systému medzi ktoré patria: miestne zvyky, dialekty, tradície, miestna topografia, životné prostredie, piesne, povesti, remeselné tradície, literatúra, jedlá a nápoje.

Ciele kultúrnej politiky vychádzajú z rôznych medzinárodných štandardov a zmlúv, ktoré zasahujú do kultúry SR a tvoria záväzky, ktoré musí štát rešpektovať. Medzi ciele patria:

- zaručenie ideologickej neutrálnosti pôsobenia štátu v oblasti kultúry,
- zaručenie slobody prejavu a umeleckej tvorby pre všetkých a vytvorenie reálnych podmienok na jej uplatnenie,
- transformácia kultúrnych inštitúcií vo verejnom sektore – ich pôsobenia, právnej formy, riadenia a financovania,
- podpora národnej kultúry a kultúry národnostných menšín a etnických skupín v jej rozmanitosti, rôznosti umeleckých foriem a nových trendov, s dôrazom na kvalitu a rovnosť šancí,
- vytvorenie prostredia umožňujúceho umeniu a kultúre byť nezávislým a dynamickým faktorom rozvoja občianskej spoločnosti a spolupodieľať sa na jej ekonomickom rozvoji,
- podpora rozvoja spolupráce verejného, neziskového a súkromného sektora v oblasti kultúry a kultúrneho priemyslu, vytvorenie prostredia a zabezpečenie podmienok pre kontinuálnu existenciu a rozvoj kultúrneho priemyslu,
- vytvorenie prostredia umožňujúceho všetkým zúčastňovať sa na kultúrnom živote, angažovať sa vo vlastných tvorivých aktivitách a mať prístup ku kultúrnym hodnotám,

- vytvorenie podmienok pre efektívne zapojenie kultúry do procesov rozvoja turistického ruchu a služieb,
- podpora medzinárodnej kultúrnej výmeny na území Slovenska a efektívnej prezentácie slovenskej kultúry v zahraničí,
- podpora výchovy v oblasti kultúry a umenia, vzdelávania profesií pre kultúrny priemysel,
- systematická tvorba nástrojov pre priblíženie kultúry a umenia deťom a mládeži,
- podpora rozvoja a uplatnenia slovenského jazyka v nových podmienkach členstva Slovenskej republiky v Európskej únii.

Uskutočňovanie cieľov kultúrnej politiky je nevyhnutné pre zabezpečenie verejného záujmu v oblasti kultúry a v jej ďalšom rozvoji. To však predpokladá zásadnú zmenu paradigmy chápania verejného záujmu v oblasti kultúry, v minulosti založeného predovšetkým na budovaní národnej identity, národnej kultúrnej suverenity a tzv. vysokej kultúry a umenia. Je nevyhnutné orientovať sa na také uvažovanie o verejnom záujme v oblasti kultúry, ktoré vychádza z demokratických, pluralitných a trhových princípov a je orientované dominantne na občana ako na člena emancipovanej spoločnosti. V jej kontexte je občan zároveň aj konzumentom, sociálne aspekty sa vnímajú spolu s ekonomickými, zvyšovanie demokratickej kvality života v spoločnosti sa realizuje v spojení s posilňovaním národnej, ako aj národnostnej identity a svoju legitímnu úlohu zohráva tak občianska spoločnosť, ako aj súkromný sektor.

Táto zmena základov vnímania a realizácie verejného záujmu v oblasti kultúry vyžaduje, aby slovenská spoločnosť a jej politická reprezentácia zároveň akceptovala dôležitosť zachovania kultúrnej rozmanitosti, skutočnosť, že kultúrne tovary a služby sa významne odlišujú od ostatných tovarov a služieb, ako aj to, že postupy vedúce k zabezpečeniu prístupu občanov Slovenskej republiky k autentickým, kvalitným a rozmanitým kultúrnym produktom a hodnotám sa môžu podstatne líšiť od zvyčajných postupov v trhovom prostredí.

Efektívne presadenie pôsobenia štátu a realizácia verejného záujmu v oblasti kultúry predpokladá teda rovnako zásadné zmeny v jednotlivých nástrojoch kultúrnej politiky.¹³

1.3.3. Nástroje implementácie kultúrnej politiky

Nástroje implementácie kultúrnej politiky sa delia na hlavné a komplementárne:

- spoločenské, politické a legislatívne,
- finančné,
- inštitucionálne a riadiace.

Komplementárnymi nástrojmi dopĺňajúcimi hlavné nástroje sú:

- metodické,
- evaluačné,
- informačné.

Spoločenské, politické a legislatívne nástroje by mali napomáhať presunutím kultúrnej problematiky z okrajového vnímania spoločnosťou viac do stredu. Mala by byť jednou z priorít pôsobenia štátu a štátnych orgánov lebo v Európskej únii je kultúra vnímaná ako základný identifikačný prvok krajiny.

Finančné nástroje sú kľúčovým nástrojom pri realizácii kultúrnej politiky. Sú to napríklad dotácie a granty na činnosť organizácií v rámci rezortu. Taktiež aj úverové alebo daňové politiky môžu byť v budúcnosti potenciálnym finančným nástrojom na financovanie aktivít Ministerstva kultúry SR a nižších organizačných zložiek kultúry. Z dôvodu nedostatočného vyčleňovania peňažných prostriedkov na chod kultúry sa do popredia dostávajú neziskové organizácie a nadácie, ktoré pôsobia ako prepojenie medzi súkromným a verejným sektorom.

Medzi **inštitucionálne a riadiace nástroje** patria inštitúcie, ktoré pôsobia v rezorte kultúry pod Ministerstvom kultúry SR. Ich stav je na Slovensku alarmujúci a z dôvodu znižovania prídeltov z verejného rozpočtu sú schopné pokryť nanajvýš svoje prevádzkové náklady. Taktiež problémom nie sú len nízke finančné prostriedky ale aj ich neefektívne

¹³ ÚRAD VLÁDY SR. *Návrh Stratégie štátnej kultúrnej politiky a Akčného plánu úvodnej fázy implementácie kultúrnej politiky. Ciele kultúrnej politiky SR.* s. 2-4, [online]. [cit. 2017-11-21]. Dostupné na: < <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/19344/1> >

využitie. Tento problém súvisí s obmedzenou schopnosťou vyššieho manažmentu či už v rámci inštitúcie alebo na Ministerstve kultúry SR.

Metodické, evaluačné a informačné nástroje úzko súvisia s decentralizáciou kultúrnej politiky na mestské a regionálne celky. Z toho vyplýva, že by sa o väčšinu kultúrnych podujatí mali starať mestá a regióny a pre úspešné modelovanie decentralizovaného modelu by bolo potrebné spracovať:

- spôsob použitia a tvorby regionálnych fondov pre investície do kultúry,
- mechanizmus na motiváciu spolufinancovania kultúrnych projektov na mestskej a regionálnej úrovni,
- spôsob zriadenia manažmentu, určenie štandardov, hodnotenie a kooperácia s národnými ustanoveniami pre určité typy kultúrnych inštitúcií.¹⁴

1.3.4. Implementácia kultúrnej politiky

S nástrojmi kultúrnej politiky úzko súvisí implementácia kultúrnej politiky. Implementácia kultúrnej politiky sa deje v stredne až dlhodobom období. Výsledkom vyhodnotenia procesu kultúrnej politiky je cyklická revízia politiky, kedy sa porovnáva skutočný stav vývoja s plánovaným.

Proces implementácie kultúrnej politiky sa skladá z niekoľkých fáz. Príprava koncepcie na budúce obdobie je časť procesu kultúrnej politiky, ktorá stanovuje ciele, opatrenia a priority. Implementácia kultúrnej politiky (realizácia stratégie) sa uskutočňuje pomocou indikátorov úspešnosti, uplatnenie nástrojov politiky na dosiahnutie cieľov, fáza monitoringu kultúrnej politiky (hodnotenie realizácie stratégie) sa zaoberá parciálnym hodnotením na ročných a medziročných odpočtoch, analýzach a interpretáciách. Vyhodnotenie kultúrnej politiky ako predposledná časť procesu implementácie kultúrnej politiky skúma celkové hodnotenie procesu a výsledky politiky. Inovácia koncepcie na nasledujúce obdobie (tvorba novej stratégie) sa skladá z revízie cieľov, priorít, opatrení a indikátorov úspešnosti.¹⁵

¹⁴ ÚRAD VLÁDY SR. *Návrh Stratégie štátnej kultúrnej politiky a Akčného plánu úvodnej fázy implementácie kultúrnej politiky. Nástroje kultúrnej politiky SR.* s. 5-10, [online]. [cit. 2017-12-16]. Dostupné na: < <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/19344/1> >

¹⁵ ÚRAD VLÁDY SR. *Návrh Stratégie štátnej kultúrnej politiky a Akčného plánu úvodnej fázy implementácie kultúrnej politiky. Implementácia kultúrnej politiky SR.* s. 11-12, [online]. [cit. 2017-12-16]. Dostupné na: < <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/19344/1> >

1.4. Financovanie kultúry a využitie rôznych finančných zdrojov

Financovanie kultúry je jedným z najväčších problémov v kultúrnom rezorte, nakoľko tento rezort nedokáže produkovať pomocou kultúry dostatočne veľké množstvo zdrojov na vlastné financovanie. Na základe týchto skutočností môžeme skonštatovať, že financovanie rezortu a sprostredkovanie kultúry je odkázané výhradne na finančnú pomoc od štátu alebo súkromného sektora. Aj napriek odkázanosti na externé financovanie kultúry, prostriedky získané z tejto formy financovania nie sú dostatočne veľké na chod tohto rezortu a častokrát sotva pokrývajú náklady tvoriace chod inštitúcií kultúry. Hlavnou otázkou štátnej kultúrnej politiky, je teda, aká forma financovania by sa mala použiť, aby dokázala pokrývať svoje náklady na chod a zároveň, aby zabezpečila určitú mieru rozvoja kultúry. V súčasnosti sa na financovaní kultúry podieľajú tri zdroje financovania, medzi ktoré môžeme zaradiť priamu a nepriamu verejnú podporu, súkromnú podporu a v poslednom rade príjmy zo zárobkovej činnosti.¹⁶

1.4.1. Verejná podpora

Verejná podpora resp. verejné zdroje tvoria najväčší podiel na finančných zdrojov kultúry v kultúrnom rezorte. Inak povedané je to financovanie pomocou štátneho rozpočtu, ktorý je hlavným ekonomickým nástrojom verejnej podpory, pomocou ktorého sa po rozdelení finančných prostriedkov financujú aj ostatné odvetvia národného hospodárstva. Štátny rozpočet nadobúda svoje príjmy predovšetkým z daní a poplatkov, pokút, ciel, rôznych buď dovozných alebo vývozných prirážok, sankcií z omeškaných platieb daní a iných zdrojov. Tým pádom môžeme povedať, že každoročne ministerstvo financií vyčlení určitú čiastku prislúchajúcu ministerstvu kultúry na podporu projektov ochrany kultúrneho dedičstva, obnovy kultúrnych pamiatok po celom Slovensku a rozvoja a šírenia kultúry medzi občanov štátu.¹⁷

Financovanie kultúry v rámci verejnej podpory prebieha na troch úrovniach: národnej, regionálnej a lokálnej. Táto forma sa ustanovila v roku 1990 decentralizáciou kompetencií z národnej úrovne na inštitúcie regionálneho a/alebo lokálneho charakteru. Výsledkom decentralizácie bola stabilita v kultúrnom rezorte, ale nevýhodou sú stále určité obmedzenia, ktoré nedovoľujú inštitúciám regionálneho a lokálneho charakteru naplno rozvíjať svoj potenciál. V rozmedzí rokov 2002 až 2006 začali vznikať nové finančné

¹⁶ TEJ, J. *Správa a manažment*. Prešov: Manacon Prešov, 2007, s. 215. ISBN 978-80-89040-33-9.

¹⁷ NOVOTNÝ, O. *Verejné výdavky na kultúru*. Bratislava: Národné osvetové centrum, 2006, s. 58. ISBN 8071212628.

rámce na tvorbu osobitných rozpočtov miest a obcí. Táto decentralizácia a rozšírenie kompetencií regionálnych a miestnych inštitúcií mala pozitívny dopad na rozvoj kultúry.¹⁸

Tabuľka 1 Sektorové financovanie kultúry

Verejný sektor	Národná úroveň	Regionálna úroveň	Lokálna úroveň
Kultúrne inštitúcie	Národné inštitúcie	Regionálne inštitúcie	miestne orgány
Kultúrne aktivity a projekty	Ministerstvo kultúry SR	Vyššie územné celky	mestá a obce
Programy z grantov a podporných mechanizmov	Grantový a dotačný program a podpora súkromných subjektov	Regionálny grantový systém pre oblasť kultúry	Obecný grantový systém pre oblasť kultúry

Zdroj: Vlastné spracovanie, podľa koncepcie rozvoja miestnej a regionálnej kultúry MK SR.

Financovanie kultúry verejným sektorom v širšom poňatí zahŕňa financovanie spôsobu života, umenia, hodnotových systémov a presvedčenia, tradícií a mnoho ďalších odvetví kultúry.

Financovanie verejným sektorom, ako už bolo spomenuté, môže byť priame alebo nepriame. Priama forma financovania kultúry je reprezentovaná štátom a verejnými orgánmi pomocou dotácií, ziskov z lotérií, európskych fondov a mechanizmov, a následne sú tieto finančné podpory prevedené na účty prislúchajúcich prijímateľov.

Vo forme nepriamej podpory nedochádza k prevodu peňazí prijímateľovi, ale je zameraná viac na daňové výdavky resp. príjmy, pri ktorých sa štát dokáže vzdať kultúrnemu rezortu na základe udelenia daňových výnimiek a úľav.¹⁹

1.4.2. Súkromná podpora

Cieľom kultúrnej politiky je kombinovať verejnú podporu so súkromnou podporou. Kultúrny rezort nadobúda finančné prostriedky od súkromného sektora najmä prostredníctvom dotácií a investícií. K zvýšeniu podpory financovania kultúry napomohli rôzne mechanizmy a opatrenia, ktoré boli zavedené, ako napríklad **daňové stimuly**, ktoré sa zameriavajú na spotrebu. Daňové stimuly sú najčastejšie použité vo forme zníženia dane pri nákupe kultúrnych tovarov a služieb. **Sponzorstvo** obchodnými spoločnosťami je

¹⁸ MK SR. *Koncepcia rozvoja miestnej a regionálnej kultúry*. [online]. [cit. 2018-12-20]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/extdoc/1521/koncepcia-rozvoja-miestnej-a-regionálnej-kultury-material> >

¹⁹ GENERÁLNE RIADITELSTVO PRE VNÚTORNÉ POLITIKY ÚNIE. *Podpora súkromných investícií v oblasti kultúry*. s. 9, [online]. [cit. 2018-12-20]. Dostupné na internete: < http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cult/dv/esstudyencourprivinv/esstudyencourprivinvsk.pdf >

podporované prostredníctvom daňových stimulov a ďalšou možnosťou financovania kultúry, aj napriek tomu že má veľký potenciál stále predstavuje malý podiel príjmov do rozpočtov. **Verejno-súkromné partnerstvá** fungujú na dohodách medzi súkromným a verejným sektorom. Pri tejto forme financovania sa prenáša riziko prekročenia nákladov na súkromný sektor a zlučujú sa sociálne priority s manažérskymi schopnosťami súkromného sektora. Ďalšou možnosťou financovania súkromným sektorom je **percentová filantropia**, prostredníctvom ktorej si daňovníci môžu určiť nejakú kultúrnu inštitúciu, ktorej venujú časť (percento) svojej dane z príjmu. Môžu to byť inštitúcie mimovládnej organizácie, cirkvi, neziskové inštitúcie a iné. Podstatou **Individuálneho darcovstva** je jednostranná obchodná transakcia, t. j. je bez protihodnoty pre darcu (pokiaľ sa nejedná o duševné uspokojenie darcu, čo môže byť charakterizované ako protihodnota). Darca touto formou nesleduje zisk, ale vyššie kultúrne hodnoty. **Podnikové darcovstvo** je podobné individuálnemu darcovstvu a znamená poskytnutie darov, buď v naturáliách alebo hotovosti pre kultúrne inštitúcie, podujatia, alebo priamo pre umelcov. **Lotériové fondy** sú vyhradené na osobitné kultúrne účely často spájané s účelovými daňami. Sú významným nástrojom kultúry pri získavaní súkromných financií. Známu formou sú aj **poukazy**, ktoré predstavujú určitú peňažnú hodnotu a sú využiteľné len na vopred stanovený účel. Ich podstatou je stimulácia dopytu po kultúrnych produktoch. Banky sú taktiež významným zdrojom financovania pomocou tzv. bankových režimov, ktoré poskytujú úvery a pôžičky na kultúrne aktivity s výhodnou úrokovou sadzbou. Nadácie slúžia ako prostriedok na súkromnú podporu kultúry. Z právneho hľadiska je nadácia kategorizovaná ako nezisková organizácia, ktorá pomáha poskytovaním finančných prostriedkov iným inštitúciám resp. organizáciám zaoberajúcimi sa kultúrnymi aktivitami. Ako poslednú formu financovania súkromným sektorom uvedieme crowdfunding. Je to forma získavania kapitálu pomocou predloženia nápadu resp. projektu pre investorov, ktorí sa následne rozhodnú či projekt financovať budú alebo nie. Všetko prebieha online, aby sa ušetrilo na transakciách medzi tvorcami a investormi.²⁰

²⁰ GENERÁLNE RIADITELSTVO PRE VNÚTORNÉ POLITIKY ÚNIE. *Podpora súkromných investícií v oblasti kultúry*. s. 11-13, [online]. [cit. 2018-12-20]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cult/dv/esstudyencourprivinv/esstudyencourprivinvsk.pdf>

1.4.3. Príjem zo zárobkovej činnosti

Poslednou formou financovania kultúry a kultúrnych inštitúcií je príjem zo zárobkovej činnosti. Tento spôsob tvoria najmä výdavky jednotlivcov (občanov) na kultúru čo tvoria vstupné na kultúrne podujatia alebo do kultúrnych inštitúcií.

Kultúra vníma jednotlivca ako súčasť financovania kultúry, keďže je z určitej časti vnímaný ako zdroj príjmov potrebný na chod kultúry. Žiaľ počet návštevníkov predovšetkým kultúrnych pamiatok a zariadení nie je až taký veľký ako pri kultúrnych podujatiach, preto je veľmi ťažké vyzbierať dostatočné množstvo finančných prostriedkov na pomoc pri prevádzkových nákladoch kultúrnych pamiatok a zariadení. Z tohto dôvodu zostáva napríklad veľké množstvo pamiatok nezrekonštruovaných, lebo na to nie sú dostatočne veľké finančné prostriedky. Na druhej strane sa stáva, že niektoré kultúrne budovy sa rekonštruujú aj niekoľkokrát aj napriek ich dobému stavu. Toto vyvoláva otázku či by prerozdelenie finančných prostriedkov nemalo byť prehodnotené.²¹

1.5. Inštitúcie ako správcovia a sprostredkovatelia kultúry v štáte

Na to aby fungovala distribúcia a ochrana kultúry v štáte musia existovať inštitúcie, ktoré si túto úlohu berú na zodpovednosť. Tieto inštitúcie tvoria spolu štruktúru, ktorá poskytuje materiálno-technické prostredie a technické prostriedky na realizáciu kultúrnych aktivít.

Kultúrna inštitúcia ako zložka kultúry môže byť chápaná ako orgán alebo úrad pôsobiaci v oblasti kultúry. Môžu ňou byť osoby, prostriedky a zariadenia s účelovo stálymi kultúrnymi činnosťami vytvárajúcimi organizovaný systém. Kultúrnymi inštitúciami spadajúcimi pod štát sú rozpočtové, štátne organizácie a príspevkové organizácie plniace funkcie štátu vo vopred zákonom vymedzenom organizačnom rámci.²²

Organizovaná skupina ľudí zoskupených za účelom dosiahnuť určitý cieľ môžeme nazvať kultúrnou organizáciou. Kultúrna organizácia môže byť rozčlenená na 3 druhy organizácií, a to organizácia podnikateľského sektora, samosprávna organizácia a organizácia tretieho sektora. Princíp organizácie podnikateľského sektora je pomocou aktivít kultúrneho sektora dosahovať zisk, naproti tomu princíp organizácií tretieho sektora

²¹ GENERÁLNE RIADITEĽSTVO PRE VNÚTORNÉ POLITIKY ÚNIE. *Podpora súkromných investícií v oblasti kultúry*. s. 9, [online]. [cit. 2018-12-20]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cult/dv/esstudencourprivinv/esstudencourprivinvsk.pdf>

²² ČIHOVSKÁ, V. – HANULÁKOVÁ, E. – LIPIANSKA, J. *Firemný imidž – kultura, identita, dizajn, komunikácia*. 1 vyd. 2001, s. 40. ISBN 80-88984-24-6.

je pravým opakom podnikateľského sektora keďže jeho základnými charakteristikami sú neziskovosť a dobrovoľnosť. Samosprávna kultúrna organizácia je zriaďovaná samosprávnym orgánom a pomocou tejto organizácie plní funkcie samosprávy.²³

1.6. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky – hlavná kultúrna inštitúcia

Ministerstvo kultúry SR je ústredným orgánom štátnej správy Slovenskej republiky pre oblasti ako sú: štátny jazyk, ochrana pamiatkového fondu, kultúrne dedičstvo a knihovníctvo, umenie, autorské právo a práva súvisiace s autorským právom, kultúrno-osvetovú činnosť a ľudovú umeleckú výrobu, prezentáciu slovenskej kultúry v zahraničí, vzťahy s cirkvami a náboženskými spoločnosťami, médiá a audiovizíu, podporu kultúry národnostných menšín.²⁴

Ministerstvo kultúry bolo založené v roku 1969, kedy sa ako prvým ministrom kultúry vtedajšej Slovenskej socialistickej republiky (časť vyššieho celku Československej socialistickej republiky) stal Miroslav Válek. Od vzniku Slovenskej republiky v roku 1993 zastávali post ministra kultúry nasledujúce osobnosti:

Tabuľka 2 Ministri kultúry od vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993

Minister kultúry Slovenskej republiky	Dĺžka pôsobnosti na ministerstve
Dušan Slobodník	1992 - 1994
Eubo Roman	1994
Ivan Hudec	1994 - 1998
Milan Kňažko	1998 - 2002
Rudolf Chmel	2002 - 2005
František Tóth	2005 - 2006
Rudolf Chmel	2006
Marek Maďarič	2006 – 2010
Daniel Krajcer	2010 - 2012
Marek Maďarič	2012 - 2018
Eubica Laššáková	2018 - 2019

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa MK SR.

Ministerstvo kultúry pôsobí celkovo v ôsmych oblastiach kultúry a to umenie, médiá, audiovizia a autorské právo, štátny jazyk, kultúrne dedičstvo, nehmotné kultúrne

²³ KACHAŇÁKOVÁ, A. *Podniková kultúra*. 1. vyd. 2008, s. 7-8. ISBN 978-80-225-2424-7.

²⁴ MK SR. *Pôsobnosť ministerstva kultúry v oblasti umenia a kreativity*. [online]. [cit. 2018-12-22]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva-9.html> >

dedičstvo, kultúrno-osvetová činnosť, kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva, cirkvi a náboženské spoločnosti, podpora projektov, dotácie, kreatívny priemysel a medzinárodná spolupráca.²⁵

1.6.1. Organizácie spadajúce pod Ministerstvo kultúry SR

Ministerstvo kultúry SR v dnešnej dobe spravuje celkovo 30 organizácií, medzi ktoré patria BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti, Divadelný ústav, Hudobné centrum, Literárne informačné centrum, Umelecký súbor Lúčnica, Múzeum Slovenského národného povstania, Národné osvetové centrum, Divadlo Nová scéna, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Slovenská filharmónia, Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči, Slovenská národná galéria, Slovenská národná knižnica, Slovenská ústredná hvezdáreň, Slovenské centrum dizajnu, Slovenské národné divadlo, Slovenské národné múzeum, Slovenské technické múzeum, Slovenský filmový ústav, Slovenský ľudový umelecký kolektív, Štátna filharmónia Košice, Štátna opera, Štátna vedecká knižnica v Prešove, Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici, Štátna vedecká knižnica v Košiciach, Štátne divadlo Košice, Štátny komorný orchester Žilina, Tanečné divadlo Ifjú Szivek, Univerzitná knižnica v Bratislave, Ústredie ľudovej umeleckej výroby.

Všetky organizácie majú formu hospodárenia ako štátna príspevková organizácia, až na organizácie Bibiana, medzinárodný dom umenia pre deti, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, Slovenská národná knižnica, Štátna vedecká knižnica v Prešove, Štátna vedecká knižnica v Košiciach a Univerzitná knižnica v Bratislave, ktorých forma hospodárenia je štátna rozpočtová organizácia.²⁶

1.6.2. Fond na podporu umenia – zdroj financií

Fond na podporu umenia je nezávislou verejnoprávnou inštitúciou a zároveň súčasťou rozpočtu verejnej správy. Bol založený v roku 2015 podľa zákona č. 284/2014 Z. z. o Fonde na podporu umenia a o zmene a doplnení zákona č.434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v znení zákona č.79/2013 Z. z. Jeho účelom je sprostredkovať finančnú podporu takmer všetkým zložkám kultúry, medzi ktoré môžeme zaradiť aktivity kultúry pri jej tvorbe, šírení a prezentácií umeleckých diel, podpore medzinárodnej spolupráce, výskume v kultúre a iné. Fond je

²⁵ MK SR. *Pôsobnosť ministerstva kultúry v oblasti umenia a kreativity*. [online]. [cit. 2018-12-22]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva-9.html> >

²⁶ MK SR. *Organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky*. [online]. [cit. 2018-12-22]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/organizacie-ministerstva-c.html> >

nezávislý od ústredných orgánov štátnej správy a svojím pôsobením nahrádza veľkú časť dotačného systému Ministerstva kultúry.

Medzi základné úlohy fondu na podporu umenia môžeme zaradiť niekoľko činností. Prvou a hlavnou činnosťou fondu je poskytovanie finančnej podpory na rozvoj aktivít kultúry, ďalej podporuje fyzické osoby, ktoré sa podieľajú na kultúrnych výskumoch a kreatívnom priemysle v Slovenskej republike. Monitoruje činnosti projektov zameriavajúcich sa na kultúru a tým pádom vedie evidenčný zoznam žiadateľov a podporu z fondu ako aj prijímateľov podpory. Tvorí priaznivé prostredie pre rozvoj kultúry pomocou spolupráce s regionálnymi alebo lokálnymi inštitúciami, zúčastňuje sa na medzinárodných aktivitách podporujúcich kultúru, sleduje plnenie záväzkov vyplývajúcich zo zmlúv uzatvorených s prijímateľmi finančnej podpory z fondu a ako posledné vedie zoznam profesionálnych umelcov v slobodnom povolání.

Oblasti podpornej činnosti fondu na podporu umenia môžeme rozdeliť na 5 programov:

- **Program 1 Umenie** – podporuje šírenie profesionálneho nekomerčného umenia jeho tvorbu a prezentáciu pomocou hudby, tanca, divadla a literatúry. V rámci tohto programu vznikli aj ďalšie podprogramy, ktoré podporujú nezávislé, celoročne pôsobiace galérie, divadelné a tanečné zoskupenia.
- **Program 2 Podujatia, kultúrne centrá a časopisy** – program podporuje periodiká vydávané na celom území Slovenskej republiky, ktorých obsahom je dokumentovať kultúrne aktivity v oblastiach tanca, divadla, hudby, literatúry a iných. Program taktiež začal poskytovať podporu väčších podujatí ako sú festivaly na viac rokov dopredu a nie len jednorázovo. Vznikol taktiež aj nový podprogram podporujúci internetové periodiká a časopisy.
- **Program 3 Výskum a vzdelávanie aktivity**– cieľom tretieho programu je podporiť najmä odbornú kritiku a úvahu všetkých foriem kultúrneho umenia, vzdelávanie kultúry a výchovné činnosti.
- **Program 4 Ľudová kultúra a kultúrno-osvetová činnosť**– pôsobí v oblasti ľudovej kultúry medzi, ktoré môžeme zaradiť šírenie ľudovej kultúry, umeleckú tvorbu amatérskych subjektov, miestnu a regionálnu ľudovú kultúru, zachovávanie tradícií, rozvoj a prezentáciu ľudovej kultúry a kultúrno-osvetovú činnosť. Navyše program podporuje aj podujatia ľudovej kultúry.

- **Program 5 Pamäťové a fondové inštitúcie**– cieľom piateho programu je posilnenie úlohy pamäťových a fondových inštitúcií z čoho vyplýva ich skvalitnenie stavu, schopnosť šíriť ich v spoločnosti, ich rozširovanie, zabezpečiť odbornú starostlivosť pre zbierkový a knižničný fond.²⁷

1.6.3. Ďalšie možnosti financovania z externých zdrojov

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky dáva do pozornosti aj iné možnosti financovania ako pomocou Fondu na podporu umenia a to prostredníctvom iných fondov, nadácií a spoluprác. Do tejto formy financovania sa zapájajú rôzne súkromné inštitúcie, nadnárodné inštitúcie a medzinárodné inštitúcie.

Podporu audiovizuálnej tvorby môžeme chápať ako podporu zo strany štátu (Audiovizuálny fond) a podporu zo strany Európskej únie (fond, Eurimages, Program Kreativna Európa, Európske audiovizuálne observatórium).

Audiovizuálny fond je fondom poskytujúcim finančnú podporu autorom slovenských audiovizuálnych diel, výrobcam slovenských audiovizuálnych diel a osobám na rozvoj a obnovu technologickej základne, ktorej úlohou je šírenie a distribúcia audiovizuálnych diel s cieľom uskutočniť verejné kultúrne podujatia v oblasti audiovizuálnej kultúry. Finančná podpora audiovizuálneho fondu môže byť vo forme dotácie, štipendia alebo pôžičky.

Zdrojom financií fondu je štátny rozpočet spolu s príspevkami od neštátnych inštitúcií, ktoré využívajú služby audiovizuálneho priemyslu. Pri príjmoch do Audiovizuálneho fondu platí zásada, že príspevok štátu je minimálne vo výške 6 miliónov eur. Medzi základné príjmy do fondu odhliadnuc od štátneho príspevku patria:

- 5% z príjmov za telenákup a reklamu vo verejnoprávnej televízií,
- 2% z príjmov za telenákup a reklamu v súkromných televíziách,
- 1% z poskytnutia retransmisie pri prevádzkovaní retransmisie,
- 1% z ceny každej predanej vstupenky v kinách
- 1% z príjmov za distribúciu audiovizuálnych diel okrem príjmov z kín

Audiovizuálny fond má tri hlavné ciele, ktoré sú udržateľný rozvoj audiovizuálnej kultúry a priemyslu v Slovenskej republike z dlhodobého hľadiska, efektívna

²⁷ FPU. *Štruktúra podpornej činnosti na rok 2019*. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <https://www.fpu.sk/sk/oznamy/464-struktura-podpornej-cinnosti-na-rok-2019> >

administratíva a stabilné finančné zdroje, a ako posledný cieľ, transparentnosť a odbornosť v poskytovaní podpory subjektom.

Subjekty, na ktoré sa audiovizuálny fond zameriava, sú, filmové festivaly a filmové prehliadky, výskum a vydávanie odbornej literatúry, workshopy, vzdelávanie a tréningy pre profesionálov v audiovízií, prezentácia slovenskej kinematografie v zahraničí, technologický rozvoj v audiovízií a digitalizácia kín, vývoj, tvorba a produkcia slovenských audiovizuálnych diel vrátane európskych koprodukcí, propagácia, distribúcia a marketingová podpora audiovizuálnych diel.²⁸

Fond Eurimages sa zameriava na koprodukcii, prezentáciu a distribúciu diel v oblasti európskej kinematografie. Vznikol v roku 1988 a v dnešnej dobe zahrňuje celkovo 36 krajín Európskej únie vrátane Slovenskej republiky, ktorá sa stala členom tohto fondu v roku 1996. Fond si za cieľ stanovil podporu filmového priemyslu v rámci Európskej únie. Politika fondu resp. pridelovanie finančnej podpory je stanovené správnu radou fondu. Tajomník fondu vedie sekretariát so sídlom v Štrasburgu, ktorý organizuje stretnutia Rady a na základe svojej úlohy vo fonde realizuje jej rozhodnutia a poskytuje informácie finančnej podpory. Hlavným cieľom fondu Eurimages je podpora minimálne dvoch krajín Európskej únie v oblasti filmových koprodukcí. Príspevok, ktorý sa poskytuje na základe rozhodnutia Rady môže byť poskytnutý za celovečerné hrané diela, animované snímky, dokumentárne snímky primárne určené na premietanie a hranie v kinách s minimálnou dĺžkou 70 minút. Ďalšou náplňou fondu je aj digitalizácia kín v krajinách Európskej únie, ktoré nie sú zaradené v programe *EÚ MEDIA*.²⁹

Druhým programom je **Program Kreatívna Európa**, ktorý vznikol v roku 2014 zlúčením dvoch oddelených programov *Kultúra* a *MEDIA*. Cieľom programu Kreatívna Európa je podporiť rôzne umelecké aktivity amatérov, profesionálov, organizácií a spoločností pôsobiacich v kultúre, pomôcť im s viditeľnosťou ich tvorby v štáte, v Európe, alebo mimo priestoru Európskej únie. Druhou úlohou programu je zvýšiť hospodársky rast a rozšíriť oblasť kultúry o nové pracovné miesta v kreatívnom priemysle a umeleckých aktivitách. Program si taktiež sľubuje väčšie zameranie na audiovizuálny priemysel, priemysel videohier, výtvarné umenie, hudbu, tanec, divadelný priemysel a iné. Tretím cieľom je zameranie sa na fragmentáciu trhu z dôvodu rozmanitosti Európskej

²⁸ AVF. *O fonde*. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <http://www.avf.sk/aboutus.aspx> >

²⁹ FOND EURIMAGES. *Eurimages - What we do*. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <https://www.coe.int/en/web/eurimages/what-we-do-> >

spoločnosti na čo nadväzujú kultúrne a jazykové bariéry a teda cieľom je nájsť spôsob na globalizáciu a digitalizáciu. Posledným, štvrtým cieľom, je zameranie sa na garančný systém programu, ktorého cieľom je zvýšiť dostupnosť finančných zdrojov pre subjekty uchádzajúce sa o grant/dotáciu.³⁰

Posledným, tretím programom, je **Európske audiovizuálne observatórium** zriadené v roku 1992 Európskou Radou. Úlohou programu Európske audiovizuálne observatórium je zameranie sa na oblasť audiovizuálnej tvorby, produkcie, vizualizácie a zhromažďovanie a spracovávanie jej informácií a ich následné vytváranie štatistických databáz. Informácie sa ďalej distribuujú v rôznych podobách štátom, organizáciám a subjektom vrátane komerčných subjektov.

Členstvo Európskeho audiovizuálneho observatória je dobrovoľné s vopred určenými podmienkami pre vstup do členstva observatória. Dnes má 42 členov vrátane Slovenskej republiky.

Medzinárodný vyšehradský fond bol schválený v roku 1999 v Bratislave po dohode štyroch krajín Vyšehradskej štvorky (Slovenská republika, Česká republika, Maďarsko a Poľská republika), ktoré sa následne po vzniku fondu dohodli že každá krajina bude prispievať do fondu ročne 2 milióny eur. Časť týchto peňazí sa vyčleňuje aj na kultúrne projekty predovšetkým pomocou dvoch programov a to grantových programov a Rezidenčného programu pre umelcov. *Grantové programy* sa skladá z troch základných podpôr a to sú malé granty, ktorých výška finančnej pomoci nepresiahne 4000 eur a sú poskytované na dĺžku 6 mesiacov, štandardné granty poskytované vo výške nad 4000 eur po dobu 12 mesiacov a posledný Vyšehradský strategický program, ktorý podporuje väčšie projekty v časovom rozmedzí od 1 až na 3 roky. *Rezidenčný program pre umelcov* umožňuje každému umelcovi poskytnúť 3-mesačné pobyty v krajinách V4.

Nadácia Anna Lindh bola prvá inštitúcia založená v roku 2004, ktorá zoskupovala partnerské štáty Európskej únie a priľahlé štáty Stredozemného mora. Spolu sa dnes nachádza v tejto nadácii 37 krajín, z toho 27 sú krajiny začlenené v Európskej únii

³⁰ MK SR. *Podpora audiovizuálnej tvorby - PROGRAM KREATÍVNA EURÓPA* [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/ine-moznosti-financovania/podpora-v-oblasti-audiovizie-174.html> >

a zvyšných 10 krajín sú Maroko, Alžírsko, Tunisko, Egypt, Izrael, územie Palestíny, Turecko, Sýria, Libanon a Jordánsko.

Hlavná úloha nadácie má mierový charakter, keďže sa snaží spájať mierovou cestou krajiny oboch brehov Stredozemného mora a odstrániť pôsobnosť kultúr na ich správanie voči iným. Ako prostriedky využívajú propagáciu konceptu dialógu. Nadácia pôsobí najmä v oblastiach vzdelávania, vedy a kultúry pomocou, ktorých sa diskutuje na témy o ľudských právach, udržateľnosti rozvoja krajín a vytvárania príležitostí na rozvoj pre ďalšie generácie.

Nadácia, okrem toho, že podporuje projekty partnerských krajín pomocou grantového systému, tvorí programy, ktoré organizuje a tie sú:

- naša spoločná budúcnosť – zameraná na mládež,
- naša kreatívna rozmanitosť – zameraná na umelcov,
- veda bez hraníc – zameraná na vedcov,
- Euro-Mediterranean informačná spoločnosť – so záberom na podporu vývoja občianskej spoločnosti, kultúry a politik,
- program na posilnenie postavenia žien
- Regionálny program literatúra pre deti – zameraný na popularizáciu literatúry pre maloletých.³¹

Fond pre spoluprácu – Stredoeurópska iniciatíva vznikla koncom 80. rokov 20. storočia s názvom „Iniciatíva 4“, kde boli zakladajúce štáty Taliansko, Rakúsko, Maďarsko a ešte vtedajšia Socialistická federatívna republika Juhoslávia (dnešné štáty balkánu). Po vstupe Československej federatívnej republiky (neskôr v roku 1993 Slovenská a Česká republika) do tohto združenia v roku 1990 bola „Iniciatíva 4“ premenovaná na „Pentagonála“ a po vstupe Poľska (1991) bola ešte raz premenovaná na „Hexagonála“. Názov Stredoeurópska iniciatíva nadobudla až v roku 1992, kedy do nej vstúpili krajiny Slovinsko, Chorvátsko, Bosna a Hercegovina. V súčasnej dobe má 17 členských štátov a každý štát reprezentuje buď minister zahraničia alebo priamo premiér.

Cieľom Fondu pre spoluprácu je prehlbovanie ekonomickej spolupráce štátov strednej Európy a následne jej rozširovanie. Ako prostriedok podpory využíva

³¹ MK SR. *Nadácia Anna Lindh*. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: <<http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/ine-moznosti-financovania/nadacia-anna-lindh-24a.html>>

Stredoeurópska iniciatíva CEI Cooperation fund, CEI trust fund a Európsku banku pre obnovu a rozvoj, ktorými podporuje aktivity členských krajín. To, ktoré aktivity budú finančne podporované, je uvedené v akčnom pláne, ktorý Stredoeurópska iniciatíva vypracúva. Najviac je financovaná z týchto zdrojov oblasť kultúry, veda a technológia, poľnohospodárstvo a problémy mladých.³²

Ďalšou možnosťou financovania kultúry na Slovensku je pomocou **Európskej kultúrnej nadácie**. Európska kultúrna nadácia je nezávislá organizácia, ktorá sprostredkúva, spája a komunikuje spoločenské iniciatívy v oblasti umenia a kultúry pre vytvorenie otvorenej, demokratickej a spoločnej Európy. Podporuje aktivistov v kultúre schopných meniť svoje prostredie prostredníctvom grantov a výmenných programov.

Nadácia bola založená v Geneve v roku 1954 Švajčiarskym filozofom Denisom de Rougemontom. Podľa neho a teda aj podľa samotnej nadácie je kultúra neoceniteľný zdroj pre pozitívne sa rozvíjajúcu Európu. Vytvára priestor na pojednávanie o spôsoboch spoločného nažívania v rámci Európskej únie, aby sme lepšie pochopili identity ostatných štátov a ich občanov a tak zabezpečili správny chod demokracie. Európska kultúrna nadácia sa stará o sociálne zaujatú a kultúrnu sociálnu spoločnosť všetkých spoločenských štátov v Európskej únii.

Cieľmi nadácie je posilnenie sociálnej spoločnosti občanov a posilnenie základných pilierov Európskej únie, podporovať komunikáciu medzi členskými štátmi, presadzovať politické ustanovenia únie uznávajúce kultúru ako zdroj rozvoja do budúcnosti a reflektovanie rôznorodosti ľudí prostredníctvom podpory ich kultúr.

Financovanie nadáciou je uskutočňované prostredníctvom grantov pre partnerov, ktoré sú limitované, alebo fungujú na základe pozvánky. Tieto granty sú predovšetkým zamerané na organizácie alebo jednotlivcov, ktorý pomocou svojej práce prispievajú do spoločnosti. Hlavnými oblasťami podpory v posledných rokoch sú *veda a výskum*, kde sa podporujú nové, odvážne a revolučné koncepty vytvorené organizáciami alebo jednotlivcami, ktoré majú pomôcť na regionálnej alebo celosvetovej úrovni. *STEP travel* je ďalší program Európskej kultúrnej nadácie, ktorý podporuje cestovanie po členských štátoch Európskej únie predovšetkým prostredníctvom transportu, ktorý je priateľský k životnému prostrediu. Ďalej financuje dva programy ktoré pôsobia na regionálnej úrovni

³² MK SR. *Stredoeurópska iniciatíva (SEI)*. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: <<http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/medzinarodna-spolupraca/stredoeurupska-iniciativa-sei-106.html>>

a to sú *Balkan Arts and Culture Fund* a *German Marshall Fund for Belarus* pomocou ktorých sa upevňujú a podporujú kultúrne aktivity v krajinách Balkánskeho polostrova a Bieloruska. Posledným významným projektom je *Open Society Initiative for Europe* podporujúci aktivistov v rôznych oblastiach. *Tandem* je súčasťou Európskeho susedského programu na podporu zdieľania skúseností a informácií medzi kultúrnymi manažermi v Európskych členských štátoch. Funguje od roku 2011 a podporuje približne 400 nezávislých kultúrnych organizácií.³³

Nadačný fond Slovak Telekom vznikol v roku 2007 a jeho úlohou je pomáhať zdravotne alebo sociálne znevýhodneným jednotlivcom a skupinám, a taktiež časť nadačného fondu je vyčlenená pre inovácie, vzdelanie a súčasné slovenské umenie. Granty sú poskytované organizáciám aj individuálnym žiadateľom v rámci vyhlásených grantových kôl na základe hodnotenia nezávislých odborníkov na danú oblasť.³⁴

Nadácia VÚB vznikla za účelom podpory v oblasti, kde chýbajú finančné prostriedky na vytvorenie stability a rozvoja danej oblasti. Medzi tieto oblasti patrí uchovávanie kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky, zlepšovanie vzdelanosti občanov, pomoc osobám, ktoré nie sú dostatočne finančne zabezpečené a podpora talentov v oblasti kultúry. Môžeme teda povedať, že účelom nadácie je podporiť aktivity a projekty verejnoprospešného charakteru, ktoré by nebolo schopné bez priamej podpory nadácie uskutočniť. Nadácia sa zaoberá tvorbou akčných plánov pre tieto subjekty, poskytuje koncepčné riešenia a financie v oblastiach kultúry, kultúrneho dedičstva, vzdelávania, charitatívnych činností a komunitného života. Na základe týchto oblastí sa vytvorili 4 hlavné programy.

Program *pre Nádej* sa zameriava predovšetkým na charitu a zdravotníctvo Slovenskej republiky. Svoju pozornosť upriamuje na zlepšenie a skvalitnenie života občanov buď s telesným alebo duševným postihnutím, podporu občanov v núdzi, podporu organizácií a taktiež sa zameriava na skvalitnenie zdravotníckych zariadení ich modernizáciu a nákup nových zariadení.

V programe nadácie *pre Vzdelanie* sa upriamuje pozornosť na inštitúcie a organizácie zaoberajúce sa výučbou a vzdelaním, prostredníctvom ktorej sa zvyšuje

³³ EKN. *Grants and exchange*. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <https://www.culturalfoundation.eu/grants-exchange> >

³⁴ MK SR. *Nadačný fond Slovak Telekom*. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/ine-moznosti-financovania/nadacny-fond-slovak-telekom-24b.html> >

kvalita vzdelania mladých. Tento program je podporovaný ďalšími dvoma programami a to *Hostujúci profesor*, kde sú prizvaný učitelia z iných krajín, a vedeckou súťažou *Economicus*.

Nadačný program *pre Umenie* podporuje rozvoj súčasného umenia a ochranu kultúrnych pamiatok. Program taktiež každoročne vyhlasuje súťaž následne s výstavou, ktorá sa nazýva *Malba* a jej úlohou je podpora pri rozvíjaní mladých talentov v oblasti výtvarníctva. Do ochrany kultúrnych pamiatok VÚB investuje nemalé finančné prostriedky a jedným z najvýznamnejších projektov bola rekonštrukcia Banskoštiavnickej kalvárie. Taktiež investuje do iných pamiatok na Slovensku v programe *Poklady môjho srdca*.

Nadácia VÚB sa angažuje pri zapájaní komunit do spoločných akcií prostredníctvom nadačného programu *pre komunitu*, ktorého úlohou je priviesť ľudí k vytvoreniu diela spoločnými silami. Tieto aktivity podporuje pomocou grantovej schémy *Komunitné granty*, a pomocou zamestnávateľov v regiónoch cez *Zamestnaneckú grantovú schému*.³⁵

Nadácia Orange je nezisková organizácia, ktorá pomocou svojej činnosti prispieva finančnou formou na verejnoprospešné aktivity v oblastiach rozvoja a ochrany duchovných hodnôt, realizácií a ochrany ľudských práv a iných humanitárnych cieľov, ochrany a tvorby životného prostredia, zachovania prírodných a kultúrnych hodnôt, ochrany a podpory zdravia a vzdelávania, ochrany práv detí a mládeže, rozvoja a podpory vedy, rozvoja a podpory telovýchovných aktivít, pomoci pri živelných pohromách a ich predchádzaniu, humanitárnej pomoci pre združenia osôb alebo jednotlivcov cítiacich sa v ohrození života alebo zdravia, ochrany a podpory sociálnej pomoci. Nadácia poskytuje finančnú pomoc najmä prostredníctvom grantových programov zameraných na 3 oblasti, a to vzdelávanie, sociálna integrácia a regionálny rozvoj.

Na kultúru a umenie sú zamerané dva grantové programy, a to Šanca pre váš región a Kultúra bez bariér.

Šanca pre váš región funguje od roku 2005 a je to otvorený grantový program pod správou Nadácie Orange. Zameriava sa na podporu inovatívnych projektov dlhodobého charakteru, ktoré svojou činnosťou prispievajú ku zvyšovaniu kvality života obyvateľov v regiónoch Slovenska. Vďaka tomuto programu sa rekonštruujú a vznikajú nové detské

³⁵ MK SR. *Nadácia VÚB*. [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/ine-moznosti-financovania/nadacia-vub-24d.html> >

ihriská, oddychové a kultúrne zóny, športoviská, informačné tabule a taktiež sa podporuje vydávanie regionálnej tlače. Vďaka obnove turistických chodníkov, značení, rozhľadní, opravy kultúrnych objektov pre turistov sa tak prispelo ku zvýšeniu úrovne rozvoja regionálneho cestovného ruchu. Taktiež vďaka programu ostávajú zachované kultúrne tradície a zvyklosti, či už prostredníctvom regionálnych resp. miestnych folklórnych súborov a skupín, ochotníckych divadiel, kultúrnych festivalov, podujatí a iných. Vznikajú aj nové možnosti prostredníctvom kultúrnych podujatí na zblíženie vzťahov medzi národnostnými menšinami v regiónoch.

Druhý grantový program s názvom Kultúra bez bariér vznikol za cieľom sprístupniť kultúru a umenie ľuďom so zdravotným alebo sociálnym znevýhodnením. Tento program zabezpečuje pre znevýhodnené deti približne 120 divadelných predstavení pomocou ktorých navštevujú materské centrá v Banskobystrickom a Nitrianskom kraji, rómske osady nachádzajúce sa na Východnom Slovensku, kde prezentujú program pre rómsku národnostnú menšinu. Taktiež navštevujú zariadenia pre hluchonemé deti, telesne postihnuté deti a deti navštevujúce špeciálne školské zariadenia.³⁶

³⁶ NADÁCIA ORANGE. *Príbeh a poslanie*. [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné na internete: < <https://www.nadaciaorange.sk/sk/o-nas/pribeh-a-poslanie> >

2. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

V tejto časti si určíme základný cieľ diplomovej práce a jeho čiastkové ciele, vymedzíme si použité zdroje informácií a na záver sa budeme venovať použitej metodike pri vypracovávaní diplomovej práce.

2.1. Cieľ práce

Hlavným cieľom diplomovej práce je analýza stavu kultúry na Slovensku prostredníctvom čiastkových cieľov, ktoré sú:

- vymedzenie postavenia, slabých a silných stránok, a strategických oblastí kultúry na Slovensku,
- analýza výdavkov štátneho rozpočtu vyčlenených pre Ministerstvo kultúry SR a jeho rozpočtových oblastí,
- rozbor programov Fondu na podporu umenia, ako hlavného nástroja Ministerstva kultúry SR pre distribuovanie finančných prostriedkov inštitúciám žiadajúcim o podporu.

2.2. Zdroje informácií

Pre zistenie reálneho stavu kultúry a jej financovania sme použili dokument vypracovaný Ministerstvom kultúry „Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020“, oficiálnu webovú stránku Ministerstva kultúry SR, oficiálnu webovú stránku Štatistického úradu Európskych spoločností, dokument Ministerstva financií SR „Rozpočet verejnej správy na roky 2019 až 2021“, oficiálnu webovú stránku Fondu na podporu umenia a dokument „Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018“.

2.3. Metodika písania diplomovej práce

Použité metódy skúmania:

- Deskripcia - zachytenie údajov o tvare, podobe vecí, dejov, zážitkov. Štylistický postup výstavby textu, v ktorom sú voľne vedľa seba zoskupené subjektívne dojmy autora.
- Komparácia – vyhľadávanie javov alebo objektov, ktoré majú jedno alebo viac spoločných črt. Je to metóda zisťovania spoločných alebo rozdielnych vlastností skúmaného javu resp. objektu.

- Dedukcia – myšlienková operácia, pomocou ktorej vznikne logický výrok založený na vopred vyslovených resp. napísaných a skúmaných skutočnostiach.
- Analýza – myšlienková operácia, na základe ktorej vznikne rozklad celku na menšie zložky skúmanej informácie.
- Syntéza – myšlienková operácia, na základe ktorej vznikne celok z menších zložiek informácií.

Na začiatku praktickej časti sa zameriame na analýzu „Stratégiu rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020“, kde sa zameriame na postavenie kultúry v spoločnosti na Slovensku a slabé a silné stránky kultúry v podmienkach Slovenska, a pomocou komparácie porovnáme vybrané ukazovatele so štátmi susediacimi so Slovenskou republikou patriacimi do Európskej únie. V rámci stratégie sa zameriame aj na strategické oblasti rozvoja kultúry na Slovensku pomocou deskripcie. V druhej časti sa zameriame na analýzu, deskripciu, komparáciu a syntézu výdavkov štátneho rozpočtu vyčlenených pre Ministerstvo kultúry SR a jeho oblasti. V poslednej časti sa budeme venovať Fondu na podporu umenia prostredníctvom spomenutých metód skúmania, kde využijeme najmä metódu komparácie a dedukcie.

3. FINANCOVANIE KULTÚRY NA SLOVENSKU PROSTREDNÍCTVOM MINISTERSTVA KULTÚRY A FONDU NA PODPORU UMENIA

Na základe teoretických východísk sa budeme v tejto časti diplomovej práce venovať výdavkom štátneho rozpočtu pre rezort kultúry a jeho inštitúcie, stratégií rozvoja kultúry v podmienkach SR a na záver sa zameriame na najdôležitejší nástroj distribúcie finančných prostriedkov subjektom vykonávajúcim kultúrne aktivity, Fond na podporu umenia.

3.1. Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020

Realizácia stratégie rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014-2020 (ďalej len stratégia) začala svoju platnosť v júni 2013. Podstatou stratégie je dospieť k priaznivému stavu kultúry do roku 2020.

Hlavnými úlohami stratégie je znovu predefinovanie postavenia kultúry v celoštátnom kontexte, skompletizovanie existujúcich kultúrnych stratégií, ich analýza a využitie ako vzor na prípravu budúcich stratégií kultúry, a určenie základných priorít pre rôzne oblasti kultúry.³⁷

3.1.1. Postavenie kultúry v podmienkach spoločnosti SR a susediacich krajín

Po páde komunizmu v roku 1989, až po súčasnú dobu, neprešla oblasť kultúry žiadnym prevratným, systematickým a cieľavedomým procesom transformácie. Tým, že kultúra na Slovensku bola nútená vyvíjať sa samostatne a neriadene zapríčinilo to, že tu zostali prvky zavedené ešte dávny komunistickým režimom, ako napríklad zariadenia, sieť inštitúcií, vybavenie a iné, ktoré v dnešnej dobe spolu s modernými prvkami ovplyvňujú budúcu situáciu a postavenie kultúry. Ako jediným významným procesom bola decentralizácia kultúrneho sektoru, ktorá spôsobila negatívny dopad na financovanie kultúry, kultúrnych inštitúcií a inštitúcií, ktoré prešli pod správu samospráv.

Situácia kultúry resp. jej postavenie v spoločnosti Slovenskej republiky, ale aj susediacich štátov, je nie veľmi priaznivá. Aj napriek vyjadreniam štátnych inštitúcií alebo občanov štátu, že kultúra je neodmysliteľnou súčasťou štátu a národnej identity a treba sa

³⁷MK SR. *Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020*. s. 5, [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < http://www.strategiakultury.sk/sites/default/files/STRATEGIA_ROZVOJA_KULTURY_SR_NA_ROMY_2014-2020.pdf? >

o ňu čo najlepšie starať, je skutočný stav kultúry taký, že je vo väčšine prípadov vytláčaná. To môžeme aplikovať aj prostredníctvom pozorovania pri výdavkoch štátneho rozpočtu, kde spomedzi všetkých ministerstiev ministerstvo kultúry dostáva najmenšiu čiastku finančných prostriedkov.

Pre lepšie zdokumentovanie stavu kultúry na Slovensku môžeme použiť porovnanie so susednými štátmi patriacimi do Európskej únie pri percente verejných výdavkov vynakladaných na kultúru na hrubý domáci produkt za roky od 2013-2017.³⁸

Tabuľka 3 Verejné výdavky na kultúru vybraných krajín EÚ (2013-2017) v % HDP

Štát	Podiel verejných výdavkov na kultúru na HDP				
	2013	2014	2015	2016	2017
Slovenská republika	1,3%	0,9%	1,0%	1,0%	0,8%
Rakúsko	0,9%	0,9%	1,2%	1,2%	1,2%
Česká republika	1,1%	1,2%	1,3%	1,3%	1,3%
Maďarsko	1,8%	2,0%	2,1%	3,3%	3,5%
Poľsko	1,1%	1,2%	1,1%	1,1%	1,2%

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa informácií zo Štatistického úradu Európskej únie.

Od roku 2013 sa podiel verejných výdavkov na kultúru na HDP znižoval a v roku 2017 dosiahol najnižšiu hodnotu za 5 rokov zo skúmanej vzorky. Z grafu je zrejmé, že Slovenská republika sa nachádza pod priemerom Európskej únie v celkových verejných výdavkoch na kultúru na HDP, ktorej úroveň bola v roku 2017 1,1%.

Pri ostatných susedných krajinách vyzerá tento podiel lepšie pričom sa držia nad priemerom Európskej únie a v prípade Maďarska je tento priemer prevýšený až o 2,4%. Môžeme teda usúdiť, že krajiny susediace so Slovenskou republikou majú pri podieloch verejných výdavkov na kultúru na HDP rastúcu alebo stabilnú tendenciu.³⁹

Za príčinu tejto nesúvislosti verejných výdavkov môžeme pripísať neexistujúcu resp. nejednotnú koncepciu, ktorá by bola platná a akceptovaná všetkými zložkami kultúrneho sektora. Je to spôsobené najmä vďaka častej zmene v politických garnitúrach pri, ktorých sa nedá určiť jednotné systematické nastavenie na pozitívne dlhodobé

³⁸ MK SR. *Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020*. s. 6, [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < http://www.strategiakultury.sk/sites/default/files/STRATEGIA_ROZVOJA_KULTURY_SR_NA_ROKY_2014-2020.pdf? >

³⁹ EUROSTAT. *Government expenditure on recreation, culture and religion*. [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_expenditure_on_recreation_culture_and_religion#Expenditure_on_recreation.27](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_expenditure_on_recreation_culture_and_religion#Expenditure_on_recreation_culture_and_religion.27) >

smerovanie. Všetky tieto prvky spôsobujú, že subjekty kultúry medzi sebou nespoločujú, čo spôsobuje ich rozdielne záujmy a disharmóniu medzi nimi.

3.1.2. Slabé a silné stránky kultúry na Slovensku

Kultúra má aj napriek svojmu vývoju od prevratu v roku 1989 svoje silné a na druhej strane aj slabé stránky.

Ukázalo sa niekoľko skutočností, ktoré mali pozitívne hodnotenie v rámci kultúrneho sektora. Medzi najsilnejšiu stránku kultúrneho sektora môžeme zaradiť rozmanité a bohaté kultúrne dedičstvo Slovenskej republiky, ktoré môžeme rozdeliť na hmotnú časť a nehmotnú časť kultúrneho dedičstva. Pod hmotnú časť môžeme zaradiť viac ako 9700 nehnuteľných pamiatok a skoro 14 700 hnutelných kultúrnych pamiatok. Nehmotná časť zoskupuje pestré nehmotné kultúrne dedičstvo Slovenskej republiky, ako napríklad uchovávanie tradícií, tanca, spevu, zvyklostí a iných nehmotných dedičstiev.

Druhou silnou stránkou paradoxne môžeme označiť rozsiahlu sieť kultúrnych inštitúcií, ktoré často aj napriek finančným ťažkostiam, plnia svoje úlohy ako sprostredkovatelia kultúry. Ako príklad si môžeme zobrať činnosť múzeí, kde ku roku 2016 ich bolo 111 funkčných.

Tabuľka 4 Počte expozícií, výstav, návštevníkov a príjmov (v tis. eur) múzeí 2012-2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Počet expozícií	507	515	541	531	538
Počet výstav	1 292	1 289	1 249	1 212	1 175
Počet návštevníkov	4 409 577	4 327 991	4 211 355	4 269 045	4 844 341
Príjem zo vstupného	5 036	5 369	6 286	6 714	8 075

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa informácií zo záverečnej správy múzeí na Slovensku.

Paradoxne aj napriek stagnujúcemu počtu expozícií a výstav sa počet návštevníkov v roku 2016 zvýšil a tým prevýšil počet návštevníkov z roku 2012 o 434 764 osôb. Taktiež múzeá pozitívne vnímajú tento nárast návštevníkov a vo všeobecnosti rastúci záujem o expozície a výstavy prostredníctvom príjmu zo vstupného, ktorý v roku 2016 dosiahol až 8 miliónov eur, čo prevyšuje zárobok z príjmov zo vstupného od roku 2012 o takmer 3 milióny eur.

Taktiež sa zvyšuje postavenie ostatných kultúrnych inštitúcií, ktorými sú napríklad divadlá, galérie a základné umelecké školy, kde z roka na rok pribúda viac žiakov a to

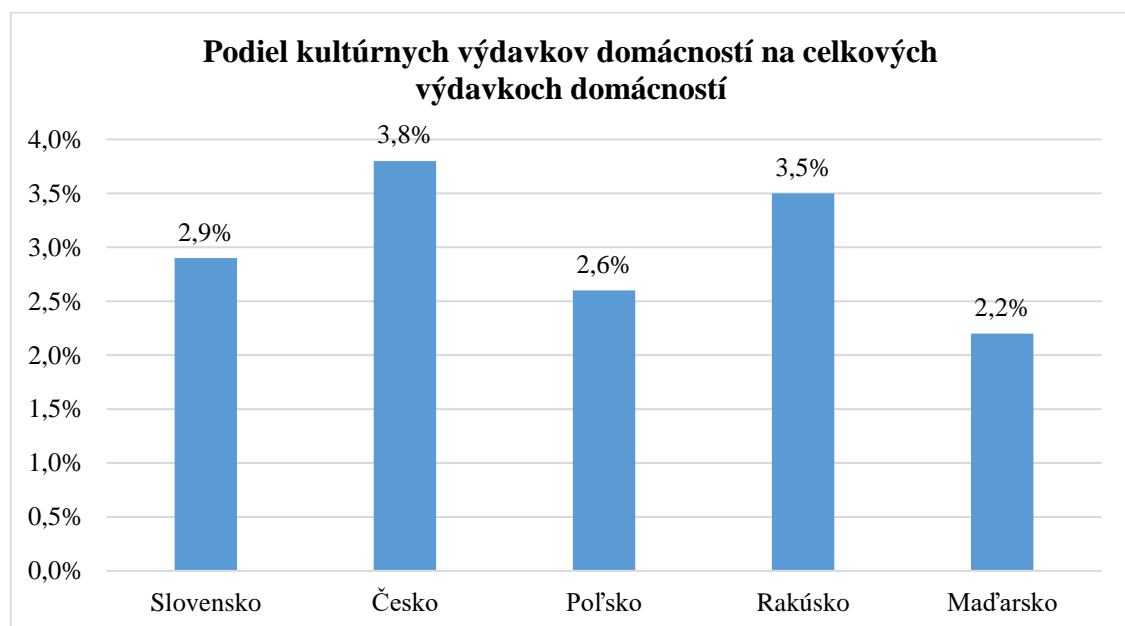
spôsobuje aj otváranie nových základných umeleckých škôl. Pozitívny vývoj zaregistroval aj Audiovizuálny fond prostredníctvom, ktorého je umožnená podpora tvorby slovenských filmov.

V neposlednom rade patria medzi silné stránky predovšetkým ľudia, ktorí sú odhodlaní vďaka svojmu nadšeniu pre kultúru tvoriť a spolupodieľať sa na zabezpečovaní kultúrnych aktivít a podujatí vo všetkých regiónoch Slovenska, aj napriek ich častému finančnému nedoceneniu.⁴⁰

Medzi slabé stránky v oblasti kultúry na Slovensku môžeme zaradiť napr. podfinancovanosť, chýbajúcu jednotnú stratégiu, nepriaznivé postavenie kultúry v spoločnosti SR.

Jednou z hlavných slabých stránok je dopyt po kultúre, ktorý si môžeme znázorniť pomocou grafu v porovnaní so susednými štátmi patriacimi do Európskej únie.⁴¹

Graf 1 Podiel kultúrnych výdavkov domácností na celkových výdavkoch domácností za rok 2015

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa informácií zo Štatistického úradu Európskej únie.

V Európskej únii sa priemer podielu kultúrnych výdavkov domácností na celkových výdavkoch domácností (ďalej len výdavky) pohyboval v roku 2015 okolo

⁴⁰ MK SR. *Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020 – Silné stránky*. s. 7-8, [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < http://www.strategiakultury.sk/sites/default/files/STRATEGIA_ROZVOJA_KULTURY_SR_NA_ROKY_2014-2020.pdf? >

⁴¹ MK SR. *Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020 – Slabé stránky*. s. 8-10, [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < http://www.strategiakultury.sk/sites/default/files/STRATEGIA_ROZVOJA_KULTURY_SR_NA_ROKY_2014-2020.pdf? >

hodnoty 2,8%. Všetky tieto výdavky zahŕňajú tovary a služby spotrebované v oblasti kultúry, pričom každý štát má iné percento výdavkov domácností na výdavky kultúry.

Zo susedných štátov vo výdavkoch domácností na kultúru vedie Česká republika, ktorej percento výdavkov je o 1 percentuálny bod vyššie ako priemer Európskej únie. Ďalej pokračuje Rakúsko s percentuálnou hodnotou 3,5% a taktiež sa nad európskym priemerom 2,8% drží aj Slovenská republika. Horšie sú už na tom len Poľsko s 2,6% a Maďarsko s hodnotou 2,2%, ktoré sa nachádzajú pod priemerom.⁴²

Odlíšnosť uvedenej percentuálnej hodnoty výdavkov v grafe č. 1 medzi vybranými štátmi Európskej únie ovplyvňuje niekoľko faktorov. Medzi najvýznamnejší faktor môžeme zaradiť predovšetkým úroveň príjmov, ktorá je špeciálne v prípade Maďarska nízka. Aj napriek najvyššiemu podielu verejných výdavkov na kultúru, maďarský obyvatelia nemajú dostatočne veľa finančných prostriedkov na využívanie služieb a tovarov v oblasti kultúry, čo môže aj znamenať značnú podporu štátneho rozpočtu pre oblasť kultúry, ktorá je najvyššia z pomedzi členských štátov Európskej únie. Ďalšími významnými faktormi sú cenová hladina, ponuka kultúry, pod ktorú spadá predovšetkým dostupnosť a počet inštitúcií, ktorými sú napríklad divadlá, kiná, knižnice a iné. V poslednom rade môžeme ako vplyvný faktor spomenúť zvyklosti krajiny, od ktorej závisí, ako je nastavená mentalita obyvateľstva, či má alebo nemá sklon ku návšteve kultúrnych inštitúcií resp. využívaniu kultúrnych služieb.

Nízky dopyt po kultúre priamo nadväzuje na formovanie určitej kultúrnej potreby občana v dôsledku pôsobenia internetových alebo reklamných médií, pričom tento problém spôsobuje nízky dôraz na výchovu ku kultúre v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu.

Výskum je ďalšou slabou stránkou a na základe analýz v posledných rokoch sa zistil nízky počet výskumných aktivít, ktoré nie sú nijako inštitucionálne alebo systémovo zastrešené. Oblasť výskumu chýba systematické monitorovanie kultúry s úlohou poskytovať kvalitné a pravdivé informácie na strategické využitie. V tejto oblasti je taktiež nedostatok kvalitnej odbornej kritickej reflexie kultúry.

Prezentácia slovenskej kultúry v zahraničí a doma je tiež slabou stránkou oblasti kultúry. Aj napriek novodobým vymoženostiam cestovať v rámci Európskej únie aj mimo

⁴² EUROSTAT. *Culture statistics - private expenditure on culture*. [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics_-_private_expenditure_on_culture#Household_cultural_expenditure >

nej môže byť schopnosť odprezentovať kultúrne hodnoty, tradície, zvyky obmedzená, či už z dôvodu nedostatočnej podpory Ministerstva kultúry resp. inštitúcií pôsobiacich v tejto sfére.

Na záver podpora novej tvorby, biedny a nepriaznivý stav kultúrnych pamiatok a inštitúcií, zaostávanie kreatívneho priemyslu a jeho rozvoj, taktiež aj rozvoj samostatnej kreativity sú ďalšími slabými stránkami negatívne ovplyvňujúcimi oblasť kultúry.⁴³

Spomenuté charakteristiky stavu kultúry na Slovensku v súčasnosti boli hlavným východiskom pre formulovanie strategických oblastí pri tvorbe Stratégie rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014-2020.

3.1.3. Strategické oblasti rozvoja kultúry na Slovensku

Návrh plánu Stratégie rozvoja kultúry na Slovensku pre roky 2014-2020 definuje celkovo 7 kultúrnych oblastí, pomocou ktorých sa má zabezpečiť priaznivé kultúrne a ekonomické prostredie. Úlohou týchto oblastí je zabezpečiť kultúrnemu rezortu využiť čo najefektívnejšie svoj ekonomický potenciál.⁴⁴

Každá z definovaných oblastí má svoje priority a opatrenia, ktoré si uvedieme v nasledovnej tabuľke.

Tabuľka 5 Návrh priorit a opatrení Stratégie rozvoja kultúry SR 2014-2020

1.	Formovanie kultúrnych potrieb a dopytu po kultúre výchovou a vzdelaním	Podpora funkčných prvkov v systéme vzdelávania ku kultúre na všetkých úrovniach a všetkými formami
		Podpora spolupráce kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií pri kultúrnej výchove v súlade so ŠVP
		Široká prezentácia kultúry pre verejnosť s využitím moderných obsahov - informačná gramotnosť
2.	Zachovanie a sprístupnenie kultúrneho dedičstva	Obnova infraštruktúry kultúrneho dedičstva, ktoré je základnou charakteristikou národa
		Vytvorenie podmienok na ochranu, podporu, dokumentáciu a sprístupňovanie prejavov tradičnej ľudovej kultúry
		Koncepčná a systematická podpora erbových inštitúcií
		Sprístupňovanie obsahu kultúrneho dedičstva
		Uchovanie jazykového bohatstva tohto územia a kultivovanie jazyka a reči na všetkých úrovniach života

⁴³ MK SR. *Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020 – Slabé stránky*. s. 8-10, [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < http://www.strategiakultury.sk/sites/default/files/STRATEGIA_ROZVOJA_KULTURY_SR_NA_ROKY_2014-2020.pdf? >

⁴⁴ MK SR. *Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020 – Strategické oblasti kultúry SR*. s. 13, [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < http://www.strategiakultury.sk/sites/default/files/STRATEGIA_ROZVOJA_KULTURY_SR_NA_ROKY_2014-2020.pdf? >

3.	Systematická podpora pôvodnej umeleckej tvorby	Systematické vytváranie podmienok pre vznik umeleckých diel
		Podpora prezentácie nových umeleckých diel na kultúrnom trhu
		Systemová podpora ochrany duševného vlastníctva autorov
4.	Nastavenie funkčného systému financovania v oblasti kultúry	Vytvorenie legislatívnych podmienok na podporu financovania kultúry
		Vytvorenie systémových nástrojov na podporu novej tvorby a kultúrnych aktivít
		Zlepšenie efektivity fungovania organizácií v rezorte kultúry
5.	Funkčný model využitia kreativity a kultúry v hospodárskom rozvoji Slovenska	Vytvorenie ekonomického modelu s využitím potenciálu kreatívneho priemyslu
		Zvýšenie povedomia o hospodárskom potenciáli kreativity
6.	Systematická podpora výskumu v oblasti podpory	Podpora výskumu v oblasti kultúry – základného a aplikovaného
		Vytvorenie systému koordinácie výskumných aktivít v oblasti kultúry
		Zabezpečenie potrebných kapacít na realizáciu výskumných aktivít
7.	Kultúra ako spolutvorca obrazu štátu v zahraničí	Strategický prístup k prezentovaniu Slovenska a slovenskej kultúry v zahraničí
		Prezentácia kreatívneho a kultúrneho potenciálu Slovenska v zahraničí
		Pretlmočenie prezentácie kultúrneho dedičstva do súčasného jazyka a formy aj pre uplatnenie v cestovnom ruchu
		Zvýšenie informovanosti o zahraničnej prezentácii Slovenska v domácich médiách

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa Stratégie rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020.

3.2. Výdavky na Ministerstvo kultúry SR zo štátneho rozpočtu na roky 2019-2021

Jedným zo spôsobov financovania oblasti kultúry na Slovensku je financovanie prostredníctvom štátneho rozpočtu, na ktorého výdavky kultúry v tejto časti zameriame pozornosť.

Štátny rozpočet môžeme zdefinovať, ako hlavný nástroj hospodárskej politiky štátu skladajúci sa zo súvahy príjmov a výdavkov štátu vyjadrujúci peňažné vzťahy úzko späté s plnením funkcií štátu, a plánu príjmov a výdavkov štátu na budúce obdobia.

Hlavnými zdrojmi príjmov do štátneho rozpočtu sú dane a to konkrétne dane z príjmov fyzických osôb, a v porovnateľnom pomere príjmov, dane z príjmov právnických osôb.

Výdavky štátneho rozpočtu sú vynakladané na zabezpečenie služieb pre občanov štátu, zabezpečenie chodu štátnych inštitúcií a na vyplácanie miezd zamestnancom verejných inštitúcií.⁴⁵

V tejto podkapitole sa budeme venovať výdavkom štátneho rozpočtu pre Ministerstvo kultúry SR za roky 2016 až 2021 s hlavným zameraním na roky 2018 a 2019, a pozrieme sa na rozpočtové výdavky na rôzne oblasti zaraďujúce sa pod Ministerstvo kultúry SR.

Tabuľka 6 Výdavky na Ministerstvo kultúry SR zo štátneho rozpočtu 2016-2021

v mil. eur	2016	2017	2018	2019	2020	2021
rozpočtové zdroje Min. kultúry SR	217,9	240,3	283	255,2	253,8	253,6
bežné výdavky	207,2	215,8	250,3	245,2	245,2	245,3
mzdy	12	13,4	14,4	14,4	14,4	14,4
odvody	4,3	4,9	5,1	5,1	5,1	5,1
tovary a služby	19,9	20,4	22,7	21,6	21,6	21,7
bežné transfery	171	177,1	208,1	204,1	204,1	204,1
kapitálové výdavky	10,7	24,5	32,7	10	8,6	8,3
zdroje EÚ vrátane spolufinancovania	0,04	0	0	0	0	0
2. programové obdobie EÚ	0,01	0	0	0	0	0
spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu	0,03	0	0	0	0	0
presun z minulých rokov	13,4	5,8	13,2	0	0	0
štátny rozpočet	11	4,8	13,1	0	0	0
prostriedky z EÚ	1,8	0,8	0,09	0	0	0
spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu	0,6	0,2	0,01	0	0	0
zdroje zo zákonného poistenia, zmluvného poistenia a poistného plnenia	0,01	0,001	0,001	0	0	0

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa hlavnej knihy Ministerstva financií SR.

Celkové zdroje kapitoly sú na rok 2019 rozpočtované vo výške 255,2 mil. eur. Oproti rozpočtovým zdrojom v roku 2016 to je o 37,3 mil. eur viac čo tvorí 17,1% nárast,

⁴⁵ EUROEKONÓM. Štátny rozpočet, príjmy a výdavky štátneho rozpočtu. [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: < <https://www.euroekonom.sk/financie/dane/statny-rozpocet-jeho-prijmy-a-vydavky/> >

ale oproti zdrojom z roku 2018 to je 9,8% pokles čo tvorí 27,8 milióna eur. Je to z toho dôvodu, že boli zvýšené jednorazové výdavky v roku 2018, ktoré boli vynaložené na rekonštrukciu a modernizáciu Slovenskej národnej galérie v Bratislave. Na roky 2020 a 2021 sú celkové zdroje rozpočtované na približne 254 mil. eur.

Osobné výdavky boli na rok 2019 až 2021 rozpočtované vo výške 19,5 mil. eur a to z dôvodu valorizácie plátov v roku 2018 na budúce roky. Toto zavedenie valorizácie plátov spôsobilo oproti roku 2018 nárast osobných výdavkov o 5,2% čo tvorí približne 1 mil. eur. Okrem valorizácie je v osobných výdavkoch zohľadnená aj delimitácia štyroch štátnozamestnaneckých pracovných miest v kultúre za oblasť podpory kultúry národnostných menšín.

Výdavky na tovary a služby by sa mali v roku 2019 až 2021 ustáliť na hodnote 21,6 mil. eur tvoriace pokles oproti roku 2018 o 1 mil. eur čo je okolo 6,1% pokles. Nárast výdavkov je spôsobený interným presunom z kategórie výdavkov: bežné transfery.

V kategórii výdavky na bežné transfery zaznamenal štátny rozpočet nárast o približne 900 000 eur, t. j. 0,5%. Je to spôsobené predovšetkým valorizáciou plátov v roku 2018 pre zamestnancov príspevkových organizácií rezortu kultúry. Bežné transfery rozpočtujú transfery pre príspevkové organizácie a Maticu slovenskú, náboženské zoskupenia a cirkvi, a ostatné verejné subjekty, ktoré sú naviazané na rozpočet Ministerstva kultúry SR a dotačný systém rezortu.

Kapitálové výdavky sú v roku 2019 rozpočtované vo výške 10 mil. eur, 2020 vo výške 8,6 mil. eur a v roku 2021 ich výška je navrhovaná na 8,3 mil. eur. Rok 2019 zaznamenáva pokles v kapitálových výdavkoch oproti roku 2018 o 27 mil. eur. Za pokles môže predovšetkým fakt, že v roku 2018 boli vynaložené jednorazové kapitálové výdavky na rekonštrukciu a modernizáciu už v spomínanej Slovenskej národnej galérii, historickej budovy Slovenského národného divadla a prvej budovy Matice slovenskej. Kapitálové výdavky na rok 2019 zahŕňajú výdavky na nákup osobných automobilov, softvérov, obnovu kultúrnych pamiatok v rámci dotačného systému, kapitálový transfer pre Fond na podporu umenia a výdavky na investičné projekty Rozhlasu a televízie Slovenska. Taktiež boli zvýšené výdavky na rekonštrukciu objektu v správe Múzea Slovenského národného

povstania, rekonštrukciu Múzea holokaustu sídliačeho v Seredi a rekonštrukciu Múzea Martina Benku.⁴⁶

3.2.1. Rozpočtové výdavky pre oblasti spadajúce pod Ministerstvo kultúry SR

V tejto časti sa pozrieme na výdavky vyčlenené pre nasledujúce oblasti: dotačný systém, strategické zámery kapitoly, cirkvi a náboženské spoločnosti, inštitucionálna podpora organizácií, transfery pre verejnoprávne inštitúcie, informačné technológie a aparát a iné výdavkové tituly.

Dotačný systém Ministerstva kultúry SR je zameraný na program *Obnovme si svoj dom* zaoberajúci sa obnovou kultúrnych pamiatok, na program *Kultúra znevýhodnených skupín*, ktorého hlavnou úlohou je podpora kultúrnych aktivít znevýhodnených skupín a na program *Podpora návštevnosti kultúrnych podujatí* zameraní na podporu návštevnosti kultúrnych podujatí predovšetkým žiakmi základných a stredných škôl prostredníctvom kultúrnych poukazov.⁴⁷

Tabuľka 7 Výdavky na oblasť Dotačný systém zo štátneho rozpočtu 2016-2021

v mil. eur	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dotačný systém	9,1	11,2	19,8	16	16	16
Obnovme si svoj dom	6,6	8,2	15,8	12	12	12
Kultúra znevýhodnených skupín	2,1	2,1	3	3	3	3
Podpora návštevnosti kultúrnych podujatí	0,4	0,9	1	1	1	1

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa hlavnej knihy Ministerstva financií SR.

Rozpočtované výdavky v oblasti *Dotačný systém* na roky 2019-2021 sú vo výške 12 mil. eur, čo predstavuje nárast o 75,8% oproti roku 2016.

Strategické zámery kapitoly sú tvorené systematickou obnovou audiovizuálneho dedičstva, stratégiou rozvoja múzeí a galérií na SR, obnovou nástrojového vybavenia a krojových súčiastok, projektom akvizície zbierkových predmetov, projektom informatizácie kultúry, stratégiou nákupu slovacík múzejnej a galerijnej hodnoty, stratégiou rozvoja slovenského knihovníctva.

⁴⁶ MF SR. *Rozpočet verejnej správy*. s. 134-135, [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: < <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/> >

⁴⁷ MF SR. *Rozpočet verejnej správy*. s. 137, [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: < <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/> >

Tabuľka 8 Výdavky na strategické zámery MK SR zo štátneho rozpočtu 2016-2021

v mil. eur	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Strategické zámery kapitoly	5,1	2,7	3,63	5	5	5
Systematická obnova audiovizuálneho dedičstva	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Stratégia rozvoja múzeí a galérií v SR	0,5	0,3	1	0,75	0,75	0,75
Obnova nástrojového vybavenia a krojových súčiastok	1,1	0,35	0,7	2,2	2,2	2,2
Projekt akvizície zbierkových predmetov	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3
Projekt informatizácie kultúry	1,5	0,15	0,1	0	0	0
Stratégia nákupu slovaciek múzejnej a galerijnej hodnoty	0,1	0,1	0,03	0,1	0,1	0,1
Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva	0,1	0,1	0,1	0,15	0,15	0,15

Zdroj: vlastné spracovanie. podľa hlavnej knihy Ministerstva financií SR.

Navrhované výdavky na oblasť strategické zámery kapitoly Ministerstva kultúry SR sú na rok 2019 vo výške 5 mil. eur. Oproti 2018 je to nárast okolo 38%, ktorý je zapríčinený morálnym a fyzickým opotrebením nástrojového vybavenia a krojových súčiastok pre príspevkové organizácie programovo zamerané na koncertné, divadelné činnosti a umelecké koncerty. Taktiež nárast spôsobilo neefektívne hospodárenie s finančnými prostriedkami pri opakovanej oprave a obnove nástrojového vybavenia a krojových súčiastok.

Finančné zdroje v oblasti systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva sú na úrovni 1,5 mil. eur a prostredníctvom týchto zdrojov sa majú obnoviť kinematografické a audiovizuálne diela a ich sprístupňovanie všeobecnej verejnosti.⁴⁸

V oblasti **cirkvi a náboženské spoločnosti** sa do rozpočtovania začleňujú platy a poistné kňazov a iných duchovných, výdavky na domy dôchodcov pre kňazov, a prevádzka cirkevných a náboženských inštitúcií.

Tabuľka 9 Výdavky na cirkvi a náboženské spoločnosti zo ŠR 2016-2021

v mil. eur	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bežné výdavky náboženských spoločností a cirkvi	40,2	43,7	42,6	42,6	42,6	42,6

Zdroj: vlastné spracovanie. podľa hlavnej knihy Ministerstva financií SR.

⁴⁸ MF SR. *Rozpočet verejnej správy*. s. 137-138, [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: < <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/> >

Rok 2019 zaznamenal nárast výdavkov pre cirkev oproti roku 2016 o 5,9% t. j. o 2,4 mil. eur, ale zároveň pokles oproti roku 2017 o 2,5% v prepočte to je približne 1,1 mil. eur. Rozpočtovaná hodnota v roku 2019 je ovplyvňovaná valorizáciou plátov kňazov a iných duchovných, a taktiež v rozpočtovej kapitole Všeobecná pokladničná správa za rok 2019 je vyčlenených 3 mil. eur na valorizáciu plátov.⁴⁹

Oblasť **inštitucionálnej podpory organizácií** v rezorte kultúry sa zaoberá hlavne podporou činnosti divadiel a divadelnej činnosti, činnosti v umeleckých súboroch, podporu koncertných činností, hudbou, osvetovou činnosťou a tradičnou ľudovou kultúrou, fotografiami, výtvarným umením, architektúrou a dizajnom, knižnicami a knižničnou činnosťou, galériami a múzeami, literatúrou, knižnou kultúrou, médiami a audiovizíou. Navyše sú podporované aj kultúrne aktivity organizácií v zahraničí súvisiace s podporou a šírením Slovenskej kultúry.

Tabuľka 10 Výdavky na inštitucionálnu podporu organizácií rezortu kultúry zo ŠR 2016-2021

v mil. eur	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inštitucionálna podpora organizácií rezortu	113,7	125,2	145,3	117,7	116,3	116,1
Inštitucionálna podpora rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií	108,1	120,8	136,4	112,5	111,1	111,1
Podpora kultúrnych aktivít rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií	4,5	3,7	7,8	4,2	4,2	4,2
Podpora kultúrnych aktivít v zahraničí	1,1	0,7	1,1	1	1	1

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa hlavnej knihy Ministerstva financií SR.

Za rok 2019 bolo rozpočtovaných 117,7 mil. eur pre oblasť inštitucionálnej podpory organizácií rezortu Ministerstva kultúry SR zahŕňajúci vnútroštátne aj zahraničné aktivity. Oproti rokom 2017 a 2018 je to značný pokles, pričom pri roku 2018 je to pokles o 19% t. j. 27,6 mil. eur, čo je spôsobené jednorazovými výdavkami na rekonštrukciu Slovenskej národnej galérie uskutočnenej v roku 2018.

Pokles zaznamenala hlavne inštitucionálna podpora rozpočtových a príspevkových organizácií za rok 2019 vo výške 17,5% v porovnaní s rokom 2018. Odhliadnuc od rozpočtových výdavkov na rekonštrukciu pamiatkových objektov by boli výdavky za rok 2019 vyššie o necelých 4 mil. eur, pričom pri rozpočtovaní bola zohľadnená aj valorizácia z roku 2018 na budúce roky.

⁴⁹ MF SR. *Rozpočet verejnej správy*. s. 138, [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: <<https://www.finance.gov.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>>

Podpora kultúrnych aktivít je v roku 2019 navrhovaná na úrovni 4,2 mil. eur, čo je oproti roku 2018 pokles o 3,6 mil. eur a taktiež aj podpora kultúrnych aktivít v zahraničí javí známky poklesu v roku 2019 oproti rokom 2017 vo výške 300 000 eur a 2018 vo výške 100 000 eur.⁵⁰

Transfery pre verejnoprávne inštitúcie sú poskytované na základe vopred dohodnutej zmluvy medzi Ministerstvom kultúry SR a inštitúciami spadajúcimi pod túto oblasť, ktorá mení formu a množstvo poskytovania finančných prostriedkov a zároveň špecifikuje účel ich použitia v danom rozpočtovom roku. Medzi inštitúcie spadajúce pod túto oblasť patria Rozhlas a televízia Slovenska, Audiovizuálny fond, Tlačová agentúra Slovenskej republiky, Fond na podporu umenia a Fond na podporu kultúry národnostných menšín.

Tabuľka 11 Výdavky na transfery pre verejnoprávne inštitúcie zo ŠR 2016-2021

v mil. eur	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Transfery pre verejnoprávne inštitúcie	49,6	51,8	72,3	62,2	62,2	62,2
RTVS	27,3	28,6	35,1	26	26	26
AVF	4,9	5,5	6,8	6	6	6
TASR	2,4	2,5	2,4	2,2	2,2	2,2
FPU	15	15	20	20	20	20
FPKNM	0	0,2	8	8	8	8

Zdroj: vlastné spracovanie. podľa hlavnej knihy Ministerstva financií SR.

Celkové transfery pre verejnoprávne inštitúcie sú rozpočtované na úrovni 62,2 mil. eur pre roky 2019-2021. V porovnaní s rokom 2016 je to nárast o 25% t. j. o 12,6 mil. eur, pričom na druhej strane je to pokles v porovnaní s rokom 2018 o 1,1 mil. eur t. j. pokles o približne 14%.

Inštitúcie RTVS, TASR a AVF zaznamenávajú pokles vo financovaní zo štátneho rozpočtu, a na druhej strane inštitúcie FPU a FPKNM zaznamenávajú rast oproti rokom 2016 a 2017.⁵¹

⁵⁰ MF SR. *Rozpočet verejnej správy*. s. 135-136, [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: < <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/> >

⁵¹ MF SR. *Rozpočet verejnej správy*. s. 137, [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: < <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/> >

Informačné technológie v kultúre slúžia na jednoduchšie sprístupnenie informácií medzi verejnými inštitúciami. Medzi hlavné zložky informačných technológií zaraďujeme systémy vnútornej správy, podpornú infraštruktúru, špecializované systémy a podporu prezentácie kultúrno-osvetovej činnosti.⁵²

Tabuľka 12 Výdavky na informačné technológie zo štátneho rozpočtu 2016-2021

v mil. eur	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Informačné technológie	0	1,8	2,6	1,8	1,8	1,8
Systémy vnútornej správy	0	0,3	0,8	0,2	0,2	0,2
Podporná infraštruktúra	0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Špecializované systémy	0	1,2	1,5	1,3	1,3	1,3
Podpora prezentácie kultúrno-osvetovej činnosti	0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2

Zdroj: vlastné spracovanie. podľa hlavnej knihy Ministerstva financií SR.

Finančné prostriedky z výdavkov štátneho rozpočtu pre informačné technológie v rezorte kultúry sú na rok 2019 navrhované vo výške 1,8 mil. eur, čo tvorí pokles oproti roku 2018 o 30,8% t. j. v peňažnom vyjadrení o 0,8 mil. eur.

Pod oblasť **aparát a iné výdavkové tituly** patria jednotlivé zložky ako koncepcná a riadiaca činnosť, Európske hlavné mesto kultúry, ostatné výdavky, hospodárska mobilizácia a SK PRES.

Tabuľka 13 Výdavky na aparát a iné výdavkové tituly zo ŠR 2016-2021

v mil. eur	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Aparát a iné výdavkové tituly	13,7	9,8	10,1	9,9	9,9	9,9
Koncepcná a riadiaca činnosť	9,6	8,84	10	9,87	9,87	9,87
Európske hlavné mesto kultúry	0,05	0	0	0	0	0
Ostatné výdavky	2,4	1	0,09	0	0	0
Hospodárska mobilizácia	0	0	0,003	0,003	0,003	0,003
SK PRES	1,6	0,001	0	0	0	0

Zdroj: vlastné spracovanie. podľa hlavnej knihy Ministerstva financií SR.

Skúmaná oblasť výdavkov zaznamenala v roku 2019 rozpočtované výdavky vo výške 9,9 mil. eur tvoriace pokles oproti roku 2018 kedy boli vo výške 10,1 mil. eur.

⁵² MF SR. *Rozpočet verejnej správy*. s. 139, [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: <<https://www.finance.gov.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>>

Koncepčná a riadiaca činnosť tvorí najväčšiu položku v oblasti aparátu a iných výdavkových titulov vo výške 9,87 mil. eur za rok 2019 so zarátanou valorizáciou plátov zamestnancov aparátu z roku 2018. V tejto oblasti sú zarátané aj výdavky na mimoriadne kultúrne aktivity, výdavky vyhradené na úhradu nákladov súvisiacich so zameraním vydaných nehnuteľností pre cirkvi a náboženské spoločnosti a zvyšok výdavkov je tvorený výdavkami na vzdelanie.

Hospodárska mobilizácia si zachováva úroveň schváleného rozpočtu z roku 2018 na úrovni 3000 eur.⁵³

3.3. Fond na podporu umenia ako hlavný finančný nástroj Ministerstva kultúry SR

Fond na podporu umenia vznikol na návrhu zákona NR SR č. 284/2014 Z. z. o Fonde na podporu umenia so začiatkom svojej činnosti od roku 2015. Z toho vyplýva, že v roku 2018 dosiahol už 3 rok svojej činnosti pri poskytovaní finančných prostriedkov na podporu kultúry, na podporu kreatívneho priemyslu, na podporu umeleckých aktivít, ale taktiež aj na vytváranie vhodných podmienok pre verejnú prezentáciu slovenskej kultúry na území Slovenska a aj v zahraničí.

Cieľom fondu je rozvoj oblastí, ktorými sa Fond na podporu umenia zaoberá a tými sú umenie, literatúra, tanec, hudba, kreatívny priemysel, divadlo, kultúrno-osvetová činnosť, múzeá, galérie a iné.

Východiskovým dokumentom pre činnosť a poskytovanie finančných prostriedkov Fondu na podporu umenia pre vyššie uvedené oblasti bola *Štruktúra podpornej činnosti na rok 2018*. V tomto dokumente sú špecifikované programy a podprogramy podpornej činnosti, pomocou ktorých poskytoval finančné zdroje prostredníctvom, dotácií alebo štipendií.

Hlavné oblasti podpornej činnosti sa delia na 6 programov:

- Program 1 -Umenie,
- Program 2 - Podujatia, kultúrne centrá a časopisy,
- Program 3 - Výskum a vzdelávacie aktivity,
- Program 4 - Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť,

⁵³ MF SR. *Rozpočet verejnej správy*. s. 138, [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: <<https://www.finance.gov.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/>>

- Program 5 - Pamäťové a fondové inštitúcie,
- Program 6 - Mesto kultúry.

Program 6 Mesto kultúry vznikol ako posledný v roku 2019, kedy bolo z prihlásených miest udelený len jednému titul Mesto kultúry. Stalo sa nim mesto Banská Štiavnica.⁵⁴

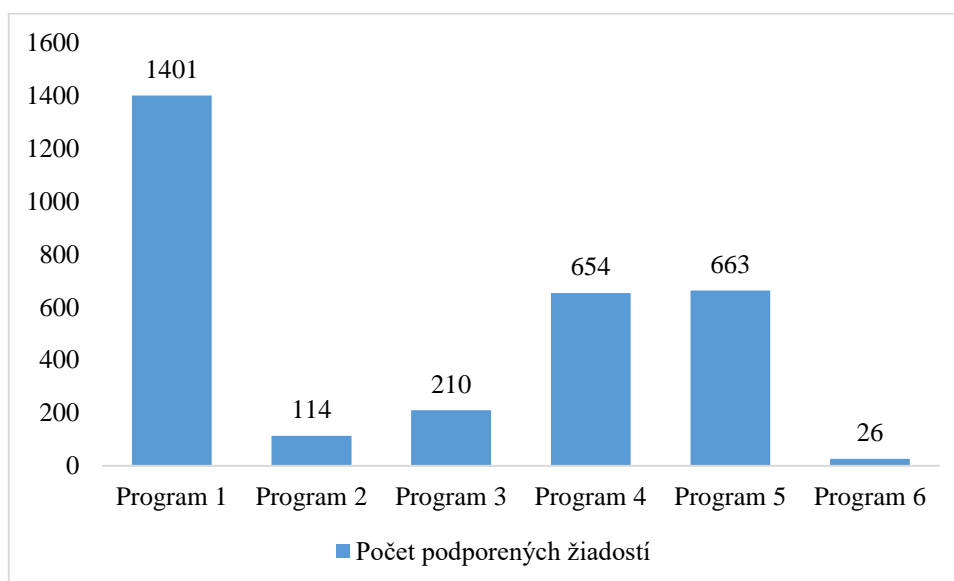
3.3.1. Žiadosti o finančnú podporu Fondu pre podporu umenia v roku 2018

Predkladanie žiadostí prebiehalo za rok 2018 podľa harmonogramu od 22. septembra 2017 do 24. septembra 2018, kde bolo celkovo naplánovaných 11 riadnych výziev a 3 mimoriadne výzvy na predloženie žiadosti ostatnými inštitúciami uchádzajúcimi sa o podporu Fondu pre podporu umenia.

Počas tohto obdobia prijímania žiadostí obdržal Fond na podporu umenia celkovo 4,930 žiadostí o finančnú podporu, z toho 584 tvorilo žiadosť od štipendium. Najväčší počet žiadostí obdržal práve Program 1 – Umenie vo výške 2,372 projektov, za ním s menej ako polovičným počtom žiadostí bol Program 4 - Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť s počtom žiadostí 1,068. V poradí tretím programom s najvyšším predloženým počtom žiadostí bol Program 5 - Pamäťové a fondové inštitúcie. Ďalej nasledovali Program 3 -Výskum a vzdelávacie aktivity s 358 žiadosťami, Program 2 - Podujatia, kultúrne centrá a časopisy s 174 žiadosťami a na koniec Program 6 - Mesto kultúry s najmenším počtom žiadostí vo výške 62.

⁵⁴ FPU. *Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018*. s. 15-16, [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na internete: < https://www.fpu.sk/attachments/article/169/Vyrocna%20sprava%202018_14032019_final.pdf >

Graf 2 Počet žiadostí o podporu z FPU za jednotlivé Programy v roku 2018

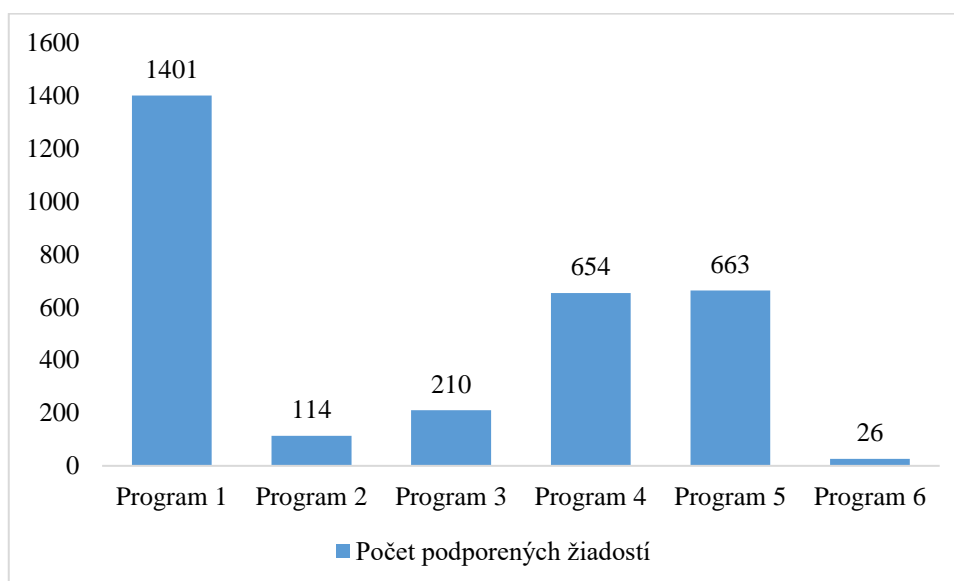

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Oproti roku 2017 sa zvýšil počet žiadostí o 594, kedy v roku 2017 bolo celkovo 4336 predložených žiadostí o finančnú podporu t. j. medziročný nárast žiadostí o 13,7%. Tento nárast si môžeme odôvodniť aj pomocou nárastu disponibilných finančných zdrojov zo štátneho rozpočtu, kedy sa tieto zdroje navýšili o 5 miliónov eur z pôvodných 15 miliónov za rok 2017 na terajších 20 mil. eur v roku 2018. Z toho vyplýva, že Fond na podporu umenia je schopný podporiť aj viacej menších projektov po celom Slovensku a aj v zahraničí. K nárastu počtu žiadostí, okrem zvýšeniu disponibilných finančných zdrojov, prispel aj novootvorený Program 6 – Mesto kultúry a ďalšie podprogramy spadajúce už pod existujúce programy, lepšia viditeľnosť Fondu na podporu umenia a v neposlednom rade aj viac času na vyhotovenie časovo a finančne náročnejších projektov.

Po predložení návrhu o podporu rozhoduje o udelení finančných prostriedkov v súlade so zákonom riaditeľ Fondu na podporu umenia, ktorý rozhodol za rok udeliť finančnú pomoc celkovo 3,068 projektom z celkových 4,930, z čoho vyplýva, že 1,862 projektov bolo zamietnutých.

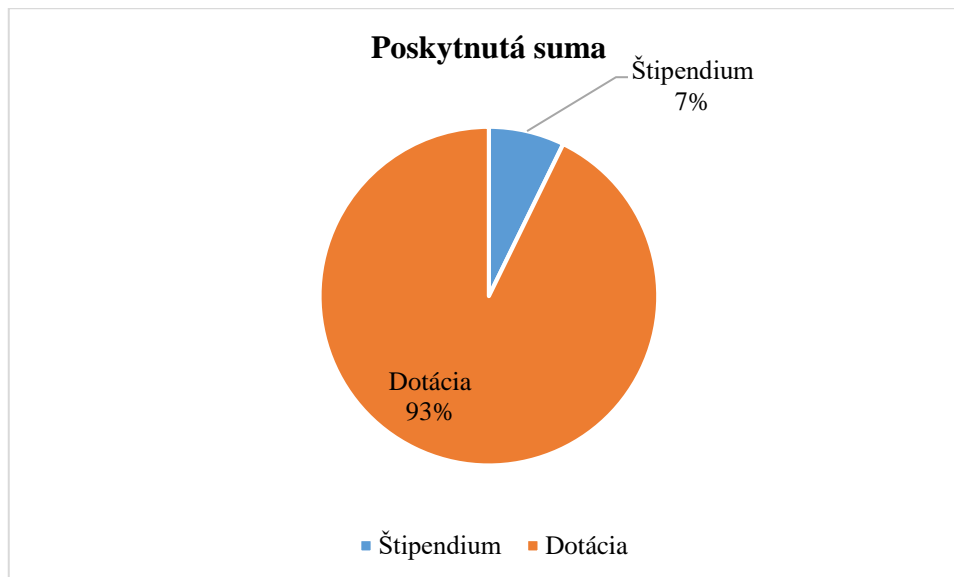
Graf 3 Počet podporených žiadostí FPU za jednotlivé Programy v roku 2018

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Na nasledujúcom grafe si môžeme pozrieť sumu, v akej boli poskytnuté dotácie a štipendia riaditeľom Fondu na podporu umenia.

Graf 4 Suma podporených žiadostí FPU za jednotlivé Programy v roku 2018 v %

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

K 31.12. 2018 poskytol Fond na podporu umenia 3068 žiadostiam finančnú pomoc vo výške 19,637,449 eur, z toho bolo 93% dotácií v hodnote 18,216,553 eur a 7% štipendií vo výške 1,420,896 eur. Z poskytnutých 19,6 mil. eur bolo prijatých príjemcami 19,172,099 eur. Rozdiel medzi podporenými žiadosťami a uzatvorenými zmluvami je

tvorený dotáciami, ktoré príjemca odmietol z dôvodu neposkytnutia všetkých zákonom požadovaných potvrdení žiadateľom.

Čo sa týka regionálnej štruktúry žiadostí, najviac bolo prijatých z Bratislavského kraja v počte 1,818 pričom bolo podporených 1183 žiadostí. Druhým krajom s najvyšším počtom žiadostí bol Banskobystrický kraj s počtom 674 žiadostí a 425 podporenými žiadosťami, a tretím krajom bol Žilinský kraj, pri ktorom bolo podporených 342 žiadostí z prijatých 562. Na druhej strane bolo najmenej žiadostí v Trnavskom kraji, kde ich bolo spolu 253, z toho 151 podporených. Počet žiadostí v jednotlivých regiónoch naznačuje určitú mieru nedostatku informácií o možnostiach podpory projektov zameraných na kultúru na Slovensku zo strany Fondu na podporu umenia, z čoho vyplýva úloha o väčšiu snahu Fondu na podporu umenia o prezentáciu v krajoch s nedostatkovým počtom žiadostí.⁵⁵

3.3.2. Program 1 – Umenie

V *Program 1 – Umenie* sa zameriame na dva spôsoby finančnej podpory zo strany Fondu na podporu umenia, a to podpora prostredníctvom dotácií, alebo štipendií.

Program 1 zahŕňa nasledujúce hlavné oblasti hudba, divadlo, vizuálne umenie, literatúra, medziodborové aktivity a na záver tanec, pri ktorých bolo predložených 1871 žiadostí na podporu prostredníctvom dotácie v celkovej sume 21,931,101 eur. Avšak iba 1147 žiadostí bolo podporených na základe rozhodnutia Fondom na podporu umenia so sumou vo výške 7,023,166 eur. Pri komparácii s rokom 2017 ide o zníženie počtu žiadostí, kedy ich bolo predložených 1845, ale na druhej strane suma o ktorú projekty žiadajú v roku 2018 je o 30% vyššia, ako v roku 2017.

⁵⁵ FPU. *Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018*. s. 17-19, [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na internete: < https://www.fpu.sk/attachments/article/169/Vyroчна%20sprava%202018_14032019_final.pdf >

Tabuľka 14 Prehľad dotácií pre Program 1 - Umenie

Podporovaná oblasť programu	Počet prijatých žiadostí	žiadaná suma (v mil. eur)	Podporené žiadosti	Schválená suma (v mil. eur)	Nepodporené žiadosti
Hudba	545	7,4	307	1,9	237
Divadlo	278	4,7	157	1,6	121
Vizuálne umenie	283	3,2	179	1,0	104
Literatúra	548	2,9	380	1,2	168
Medziodborové aktivity	141	2,5	74	0,8	67
Tanec	77	1,2	50	0,5	27
Spolu	1 871	21,9	1 147	7,0	724

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Počet štipendií, na rozdiel od dotácií, medzi rokmi 2017 a 2018 vzrástol približne o 30%, pričom žiadaná suma v roku 2018 bola vyššia o 40%, ako žiadaná suma v roku 2017. Z toho môžeme vyvodit', že finančná pomoc prostredníctvom štipendií, zaznamenala väčší rozmach a popularitu, ako dotácie.

V roku 2018 bolo zaznamenaných 501 žiadostí o štipendium so žiadanou sumou vo výške 4,003,680 eur, z ktorých bolo podporených 50,7%, čiže 254 projektov vo výške sumy 1,204,750 eur.

Tabuľka 15 Prehľad štipendií pre Program 1 – Umenie

Podporovaná oblasť programu	Počet prijatých žiadostí	žiadaná suma (v mil. eur)	Podporené žiadosti	Schválená suma (v mil. eur)	Nepodporené žiadosti
Hudba	58	0,4	32	0,13	26
Divadlo	35	0,3	19	0,05	16
Vizuálne umenie	211	1,8	-	0,43	-
Literatúra	136	1,0	80	0,38	56
Medziodborové aktivity	37	0,4	18	0,18	19
Tanec	24	0,2	12	0,03	12
Spolu	501	4,0	161	1,2	129

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Fond na podporu umenia v roku 2018, taktiež pravidelne podporoval subjekty pôsobiace v jednotlivých oblastiach umenia pri vytváraní rôznorodých, alebo opakujúcich sa kultúrnych aktivít. Medzi tieto subjekty patria nezávislé divadlá, nezávislé galérie, tanečné zoskupenia. Taktiež v roku 2018 vznikol nový podprogram v *Programe 1* –

Umenie, ktorý pomáha prostredníctvom finančnej podpory zastrešovať celoročné aktivity subjektov pôsobiacich v oblasti hudby, ktoré pokrývajú umelecké, vzdelávacie, alebo prezentačné podujatia. Špecifikom tohto podprogramu je, že nie je určený pre podporu tvorivej a prezentačnej činnosti zoskupení.

Ďalšími cieľmi *Programu 1 – Umenie* v roku 2018, sú: podpora medzinárodných aktivít, zameraná predovšetkým na činnosti medzinárodnej tvorby, medzinárodnej koprodukcii a vytvárania „sietí“ na prehĺbenie vzťahov so štátmi a zoskupeniami mimo Slovenska, a prehodnotenie problému nastavenia poskytovania podpory z časového hľadiska, kde momentálne nastavenie je na kalendárny rok, čo vyhovuje hudobným organizáciám a vizuálnemu umeniu, ale nemusí vyhovovať oblastiam divadla a tanca, ktorých charakter pôsobenia je viac sezónny. Vyriešením druhého problému by sa otvorili nové možnosti podporiť finančne aj reprízované javiskové diela, ktoré ešte neboli zavedené do celoročnej činnosti.

Program 1 – Umenie zaznamenal taktiež zmenu v podprograme 1.4.1 určeným pre individuálnych umelcov pôsobiacich v oblasti vizuálnych umení financovaných prostredníctvom štipendia, ktorý sa rozdelil na 2 podprogramy 1.4.1 podprogram pre umelcov pôsobiacich vo vizuálnom umení s novými a tradičnými médiami a 1.4.2 podprogram pre tvorcov pracujúcich v oblasti architektúry, dizajnu a úžitkového umenia. Z dôvodu rozdelenia jedného podprogramu na dva podprogramy bolo nutné vytvorenie nových odborných komisií so špeciálnym zameraním na tieto oblasti za účelom kvalitnejšieho prehodnotenia žiadostí týchto oblastí.

Úlohami *Programu 1 – Umenie* do budúca je aj podpora umelcov a umelkýň, ktorý sa snažia vrátiť na scénu po dlhšie prerušenej umeleckej činnosti, či už z dôvodu výchovy detí alebo z iných existenčných dôvodov, a hľadanie nových nástrojov na podporu čerstvých umelcov, lebo percentuálne vyčlenenie prostriedkov nie je efektívnym ani dostatočným nástrojom.⁵⁶

3.3.3. *Program 2 - Podujatia, kultúrne centrá a časopisy*

Program 2 – Podujatia, kultúrne centrá a časopisy (ďalej len *Program 2*) podporuje tri hlavné oblasti, ktorými sú aktivity kultúrnych a umeleckých centier, vydávanie časopisov a veľké festivaly, prehliadky a súťaže. Pod prvú podporovanú oblasť *Programu*

⁵⁶ FPU. *Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018*. s. 19-21, [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na internete: < https://www.fpu.sk/attachments/article/169/Vyročna%20sprava%202018_14032019_final.pdf >

2 patria aktivity kultúrnych a umeleckých centier, ktoré svojou pôsobnosťou poskytujú rôzne prezentácie a vzdelávacie kurzy pre širokú verejnosť. Spomínaná druhá vydávanie časopisov, pod ktoré vieme zaradiť tlačené, alebo internetové periodiká zameriavajúce sa na aktivity vo všetkých oblastiach umenia. A na záver pod tretiu oblasť patria tie najdôležitejšie a najnáročnejšie podujatia zamerané na tanec, divadlo, hudbu, literatúru, vizuálne umenie, tradičnú kultúru a medziodborové kultúrne aktivity realizované na Slovensku. V skúmanom programe bolo podaných spolu 174 žiadostí v celkovej sume 6,661,559 eur, z ktorých bolo vybraných 114 žiadostí, ktoré získali podporu od Fondu na podporu umenia vo výške 4,087,465 eur. V porovnaní s rokom 2017 počet žiadostí stúpol o približne 15% a celková žiadaná suma stúpla len o zanedbateľnú čiastku, pričom poskytnutá podpora na projekty stúpla o viac ako jednu tretinu.

Tabuľka 16 Prehľad dotácií pre Program 2 - Podujatia, kultúrne centrá a časopisy

Podporovaná oblasť programu	Počet prijatých žiadostí	žiadaná suma (v mil. eur)	Podporené žiadosti	Schválená suma (v mil. eur)	Nepodporené žiadosti
Aktivity kultúrnych a umeleckých centier	70	3,0	47	1,7	23
Vydávanie časopisov	78	1,9	50	0,9	28
Veľké festivaly, prehliadky a súťaže	26	1,7	17	1,5	9
Spolu	174	6,6	114	4,1	60

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

V roku 2018 vznikol nový pilotný podprogram zameraný na rezidenčné centrá, ktorý sa zaraďuje do schémy programu aktivity kultúrnych a umeleckých centier, kam patria okrem iného podprogramy pre veľké a malé kultúrne centrá. Ako pozitívum hodnotí Fond na podporu umenia lepšie posudzovanie projektov na základe vytvorenia špecializovaných výberových komisií pre každý jeden podprogram. Posledným a zásadným krokom vpred bolo zavedenie udeľovania podpory na dva a tri roky v podprogramoch 2.2.1 zameranom na veľké kultúrne a umelecké centrá a 2.3.1 určenom pre podporu vydávania a distribúcie tlačených časopisov.⁵⁷

⁵⁷ FPU. Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018. s. 21-22, [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na internete: < https://www.fpu.sk/attachments/article/169/Vyročna%20sprava%202018_14032019_final.pdf >

3.3.4. Program 3 - Výskum a vzdelávacie aktivity

V danom programe sú podporované aktivity ako odborná reflexia, kritika umeleckých a kultúrnych činností v oblasti hudby, tance, vizuálneho umenia, divadla, literatúry, medziodborových aktivít, kreatívneho priemyslu, umeleckého prekladu, vzdelávacie aktivity a všeobecná reflexia kultúry a umenia. Fond na podporu umenia v roku 2018 obdržal v rámci *Programu 3 – Výskum a vzdelávacie aktivity* (ďalej len *Program 3*) 286 žiadostí o finančnú podporu prostredníctvom dotácií s výškou žiadanej sumy 3,002,826 eur. Z celkového počtu 286 žiadostí bolo podporených 173, ktorých odporúčaná výška dosiahla len 855,475 eur. V porovnaní s predchádzajúcim rokom *Program 3* zaznamenal pokles počtu zaslaných žiadostí a aj žiadanej sumy. Dôvodom poklesu bolo vyčlenenie podprogramu pre podporu medzinárodných mobilit a prezentácií a zároveň vyčlenenie druhého podprogramu na podporu výskumu a odborných vzdelávacích aktivít so zameraním na tradičnú kultúru do *Programu 4*. Na druhej strane bol medziročný nárast v počte podporených projektov o viac ako 70%.

Tabuľka 17 Prehľad dotácií pre Program 3 - Výskum a vzdelávacie aktivity

Podporovaná oblasť programu	Počet prijatých žiadostí	žiadaná suma (v mil. eur)	Podporené žiadosti	Schválená suma (v mil. eur)	Nepodporené žiadosti
Hudba	61	0,6	30	0,2	31
Divadlo	26	0,2	13	0,07	13
Vizuálne umenie	95	1,2	62	0,3	33
Literatúra	48	0,4	30	0,1	18
Medziodborové aktivity	39	0,5	27	0,1	12
Tanec	17	0,2	11	0,06	6
Spolu	286	3,0	173	0,8	113

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Program 3 ponúkal aj možnosť finančnej podpory prostredníctvom štipendií v oblastiach publikačnej, prekladateľskej a výskumnej činnosti, za ktoré bolo v roku 2018 predložených 72 žiadostí o štipendium vo výške 580,944 eur, z čoho bolo podporených 37 žiadostí o štipendium v odporúčanej sume 199,728 eur. Aj napriek vyčleneniu podprogramu pre podporu výskumu v tradičnej kultúre, počet predložených žiadostí stúpol o 20% oproti minulému roku a žiadaná suma naopak mierne klesla. Na druhej strane

odporúčaná suma štipendií v roku 2018 stúpila oproti roku 2017, o takmer 80% pri 30%-nom náraste podporených projektov v programe.

Tabuľka 18 Prehľad štipendií pre Program 3 - Výskum a vzdelávacie aktivity

Podporovaná oblasť programu	Počet prijatých žiadostí	žiadaná suma (v mil. eur)	Podporené žiadosti	Schválená suma (v mil. eur)	Nepodporené žiadosti
Hudba	5	0,05	4	0,03	1
Divadlo	7	0,06	4	0,02	3
Vizuálne umenie	28	0,24	12	0,06	16
Literatúra	11	0,08	6	0,04	5
Medziodborové aktivity	12	0,09	6	0,02	6
Tanec	9	0,06	5	0,02	4
Spolu	72	0,58	37	0,2	35

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Program 3 zaznamenal v roku 2018 problém s výberovou komisiou, ktorá bola jednotná pre všetky druhy žiadostí so zástupcami pre jednotlivé oblasti, čo sa ukázalo ako neefektívne. Preto sa rozhodlo o rozdelenie komisie na tri skupiny, kde prvá skupina posudzovala projekty z oblasti divadla, hudby a tanca, druhá skupina mala na starosti posudzovanie žiadostí z oblasti literatúry a pre medziodborové projekty, a posledná skupina sa zaoberala projektami z oblasti vizuálneho umenia. Odborná komisia pre tradičnú kultúru nebola zaradená do sledovania v Programe 3 z dôvodu jej presunutia v roku 2018 do samostatného podprogramu 4.1, pod ktorý spadajú všetky odborné, vzdelávacie a výskumné aktivity týkajúce sa tradičnej kultúry. Okrem spomenutých vyčlenených podprogramov, bol vyčlenený aj podprogram podpora medzinárodných mobilit a prezentácií.⁵⁸

3.3.5. Program 4 - Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť

Program 4 – Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť (ďalej len Program 4) podporuje finančnými prostriedkami činnosti v kultúre ako sú festivaly, výstavy, prehliadky, súťaže, prezentácia a vznik tvorby zameranej na tradičnú kultúru, neprofesionálne umenie, kultúrno-osvetová činnosť a folklorizmus. Okrem spomínaných podporovaných činností podporuje aj rozvíjanie, prezentáciu, uchovávanie, dokumentáciu,

⁵⁸ FPU. Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018. s. 22-23, [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na internete: < https://www.fpu.sk/attachments/article/169/Vyrocn%C3%A1%20sprava%202018_14032019_final.pdf >

inventarizáciu a šírenie tradičnej kultúry mestského a vidieckeho prostredia, neprofesionálne umeleckú tvorbu, a miestnu a regionálnu kultúru. V programe bolo predložených 1057 žiadostí s dotáciou vo výške sumy 8,679,098 eur. Z počtu predložených žiadostí bolo podporených 651 s dotáciou vo výške 2,763,914 eur. Počet žiadostí za rok 2018 iba mierne stúpol čo je spôsobené tým, že subjekty žiadajúce dotáciu môžu zahrnúť v jednej žiadosti podporu pre viacero činností vykonávaných počas roka. Dôsledkom tejto možnosti žiadostí je nárast žiadanej sumy o viac ako tretinu z predošlého roku.

Tabuľka 19 Dotácie na Program 4: Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť

Podporovaná oblasť programu	Počet prijatých žiadostí	žiadaná suma (v mil. eur)	Podporené žiadosti	Schválená suma (v mil. eur)	Nepodporené žiadosti
Prehliadky, festivaly a súťaže	379	3,3	237	1,0	142
Kultúrno-osvetová činnosť	346	2,7	107	1,0	239
Vznik a prezentácia tvorby	155	1,2	96	0,3	59
Medzinárodné prezent. a mobility	93	0,7	43	0,2	50
Odborná, výskumná a vzdelávacia činnosť	78	0,6	33	0,1	45
Aktivity nezávislých profesionálnych zoskupení	6	0,2	3	0,07	3
Spolu	1 057	8,7	519	2,7	538

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Štipendiá mali v *Program 4* najmenšie zastúpenie spomedzi všetkých programov Fondu na podporu umenia ponúkajúcich možnosť podpory pomocou štipendií. V roku 2018 bolo predložených 11 žiadostí o štipendium v sume 101,232 eur , z ktorých boli podporené 3 žiadosti vo výške štipendia 16,416 eur. Oproti minulému roku je to pozitívny vývoj, keďže v 2017 neboli zaznamenané žiadne žiadosti o štipendium.

Tabuľka 20 Štipendia pre Program 4: Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť

Podporovaná oblasť programu	Počet prijatých žiadostí	žiadaná suma (v mil. eur)	Podporené žiadosti	Schválená suma (v mil. eur)	Nepodporené žiadosti
Výskum, publikačná a prekladateľská činnosť	11	0,1	3	0,02	8
Spolu	11	0,1	3	0,02	8

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Program 4 zaznamenal vzniknutie nového podprogramu 4.1 vyčleneného z Programu 3, ktorého skúmanou oblasťou sú odborné, vzdelávacie a výskumné aktivity so zameraním na tradičnú kultúru. Taktiež bol do tohto programu začlenený ďalší podprogram s oblasťou pôsobenia podpory pre kultúrno-vzdelávacie aktivity vo všetkých oblastiach umenia, okrem tradičnej kultúry, ktorá má osobitný podprogram. Žiaľbohu sa tieto zmeny preukázali ako neefektívne, hlavne čo sa týka vzdelávacích aktivít zameraných na deti, mládež a dospelých v jednotlivých oblastiach umenia, a preto bude potrebné prerozdelenie do iných programov resp. podprogramov z dôvodu efektívnejšieho posudzovania žiadostí.

Novinkou programu v roku 2018 bolo vytvorenie špecifických podmienok pre profesionálnych umelcov pôsobiacich v oblasti tradičnej kultúry, ktorí majú možnosť posunúť oblasť tradičného umenia a kultúry po umeleckej aj odbornej stránke. Doteraz im bolo umožnené podať si žiadosť na tvorbu, cyklické vzdelávacie a odborné podujatia výlučne spolu s neprofesionálnymi zoskupeniami. Na základe tejto skutočnosti bol vytvorený nový podprogram zameraný na odbornú, umeleckú, tradičnú a vzdelávaciu tvorbu profesionálov pôsobiacich v oblasti tradičnej kultúry.

Fond na podporu umenia taktiež rozšíril zameranie programu z čisto vidieckej kultúry aj na mestskú kultúru, pod ktorú patrí reprodukcia tradičnej mestskej kultúry, jej uchovávanie, rozvoj a prezentácia. Z tohto dôvodu bol hlavný program premenovaný z „Program 4 – Ludová kultúra a kultúrno-osvetová činnosť“ na „Program 4 – Tradičná kultúra a kultúrno-osvetová činnosť“.⁵⁹

⁵⁹ FPU. Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018. s. 23-25, [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na internete: < https://www.fpu.sk/attachments/article/169/Vyroчна%20sprava%202018_14032019_final.pdf >

3.3.6. Program 5 - Pamäťové a fondové inštitúcie

Cieľom Programu 5 – Pamäťové a fondové inštitúcie (ďalej len Program 5) je posilnenie úlohy pamäťových a fondových inštitúcií v štáte, zlepšenie ich stavu a odbornej starostlivosti o zbierkový a knižničný fond Slovenskej republiky, rozširovanie a sprístupnenie inštitúcií širokej verejnosti, a taktiež posilnenie občianskeho záujmu o využívanie služieb a aktivít pamäťových a fondových inštitúcií. V tomto programe Fondu na podporu umenia bolo predložených spolu 896 žiadostí o dotáciu v sume 6,708,330 eur, pričom bolo podporených 663 žiadostí s odporúčanou výškou dotácie 3,003,418 eur. V porovnaní s predchádzajúcim rokom 2017 počet žiadostí a taktiež aj počet podporených žiadostí zostal približne na rovnakej úrovni. Na druhej strane sa zvýšila žiadaná suma dotácie o 30% a tak isto sa zvýšila poskytnutá finančná pomoc pre podporené projekty, hlavne pre projekty v oblasti podpory knižníc.

Tabuľka 21 Prehľad dotácií pre Program 5: Pamäťové a fondové inštitúcie

Podporovaná oblasť programu	Počet prijatých žiadostí	žiadaná suma (v mil. eur)	Podporené žiadosti	Schválená suma (v mil. eur)	Nepodporené žiadosti
Knižnice	513	3,4	402	1,6	111
Ochrana zbierkových fondov	112	1,4	84	0,5	28
Galérie	145	1,0	89	0,4	56
Múzeá	126	0,9	88	0,4	38
Spolu	896	6,7	663	3,0	233

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Program 5 zaznamenal asi najmenej zmien, pričom v podprogramoch neprišlo k nijakým zmenám a teda boli zachované všetky požiadavky pre žiadateľov. Boli taktiež zachované odborné komisie pre posudzovanie projektov v oblastiach uvedených v tabuľke. Jednou zo zmien bola požiadavka na detailnejšie a prepracovanejšie prílohy, dokumentácie a zámery v oblasti infraštruktúrnych projektoch. Táto požiadavka si vyžiadala malú zmenu v odborných komisiách, kde bolo prítomných viacej odborníkov špecializujúcich sa na tento typ projektov. Pri projektoch múzeí a galérií fond na podporu umenia požadoval od žiadateľov akvizičnú politiku inštitúcie, čo napomohlo pri posudzovaní žiadostí. Taktiež

bola zmena v žiadostiach o interiérové vybavenie knižníc, kde do komisie pribudli dvaja architekti na posúdenie.⁶⁰

3.3.7. Program 6 - Mesto kultúry

Pod daní program sa zaradilo mesto Banská Štiavnica vybraná z pomedzi siedmych kandidátov v rámci Slovenskej republiky, v ktorom sa počas roku 2018 udialo niekoľko umeleckých a kultúrnych aktivít, prezentácií, podujatí zameraných na rozvoj a šírenie kultúry mesta. Úlohou bolo tiež sprostredkovanie živej skúsenosti obyvateľom a turistom prostredníctvom rôznych druhov a foriem súčasného umenia najmä divadla, tanca, hudby, vizuálneho umenia, literatúry, medziodborových aktivít, tradičnej kultúry, neprofesionálneho umenia a folklorizmu. Možnosťou v *Program 6* bolo podanie žiadosti od subjektov pôsobiacich mimo tohto mesta, ktoré by svoje projekty realizovali práve v meste kultúry. Celkovo bolo za rok 2018 predložených 62 žiadostí s dotáciou v sume 1,677,315 eur, z toho bolo podporených 26 žiadostí s navrhovanou výškou dotácie v sume 483,115 eur.

Tabuľka 22 Prehľad dotácií pre Program 6: Mesto kultúry

Podporovaná oblasť programu	Počet prijatých žiadostí	žiadaná suma (v mil. eur)	Podporené žiadosti	Schválená suma (v mil. eur)	Nepodporené žiadosti
Mesto kultúry 2019 – mestá	11	1,0	4	0,3	7
Mesto kultúry 2019 – iné subjekty	51	0,7	22	0,2	29
Spolu	62	1,7	26	0,5	36

Zdroj: vlastné spracovanie, podľa výročnej správy Fondu na podporu umenia za rok 2018.

Tento program si zatiaľ nevyžaduje žiadne väčšie zásahy a je pozitívne hodnotený čo sa týka hlavne jeho nastavenia. Na základe odozvy, síce len krátkodobo pôsobiaceho ale pozitívneho a efektívneho programu, zo strany občanov, miest, žiadateľov a odbornej komisie môžeme povedať, že *Program 6 – Mesto kultúry* bude štandardnou súčasťou podporného mechanizmu Fondu na podporu umenia. programu mesta kultúry Slovenska

⁶⁰ FPU. *Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018*. s. 25-26, [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na internete: < https://www.fpu.sk/attachments/article/169/Vyrocná%20správa%202018_14032019_final.pdf >

a jeho pozitívneho pôsobenia za taký krátky čas môžeme povedať, že sa tento program stane štandardnou súčasťou podporného mechanizmu Fondu na podporu umenia.⁶¹

⁶¹ FPU. *Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018*. s. 26, [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na internete: < https://www.fpu.sk/attachments/article/169/Vyročna%20sprava%202018_14032019_final.pdf >

Záver

Kultúra je pre spoločnosť zdrojom inovácií, je faktorom utvárania vonkajšej a vnútornej spoločenskej identity, je priestorom na tvorbu ľudských hodnôt, je mostom pre kontinuitu prítomnosti s minulosťou, tvorí najdôležitejšiu esenciu pri výchove a vzdelávaní a má základ v slobodnej tvorivosti jednotlivca.

Pre zachovanie všetkých týchto faktorov je dôležitou úlohou, nie len štátu, ale aj jednotlivca aby sa podieľali na vytváraní efektívneho plánu pre rozvoj v kultúre a jej financovania resp. zlepšení formy príjmu pre zachovanie kultúry vo všetkých oblastiach na Slovensku.

Hlavným cieľom diplomovej práce bola analýza stavu financovania kultúry v podmienkach Slovenskej republiky, ku ktorému sme dospeli prostredníctvom skúmania stratégie rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020, výdavkov štátneho rozpočtu na Ministerstvo kultúry SR a programov Fondu na podporu umenia. Z výsledkov môžeme usúdiť, že financovanie kultúry na Slovensku má pred sebou ešte dlhú cestu k dosiahnutiu ideálneho stavu.

V prvom rade pri skúmaní stratégie rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020 sme prišli na to, že financovanie kultúry na Slovensku zo strany štátu, teda štátneho rozpočtu, je pod úrovňou priemeru EÚ. Taktiež naša situácia oproti susediacim krajinám patriacim do EÚ je nepriaznivá, keďže štátny rozpočet vynakladá najmenej finančných prostriedkov na chod rezortu kultúry. Zo strany výdavkov domácností sa nachádzame tesne nad priemerom Európskej únie, pričom sú pod nami Maďarsko, aj napriek jeho najvyšším výdavkom na kultúru zo štátneho rozpočtu, a Poľsko. Tento fakt môžeme pripísať výške priemernej mzdy v týchto dvoch krajinách, ktorá je oproti Slovensku nižšia. Hlavnou úlohou stratégie je nájsť spoločnú koncepciu financovania kultúry a vymedzenie oblastí pôsobenia kultúry, tak aby sa rozvoj a financovanie kultúry ustálilo a zjednotilo do roku 2020.

Výdavky štátneho rozpočtu v roku 2018 najviac ovplyvnila valorizácia plátov na budúce roky, a taktiež aj mnohé jednorázové výdavky na obnovu kultúrnych inštitúcií, ktoré sa nachádzali v dezolátnom stave a žiadali si okamžité zakročenie. Na nasledujúce roky sa očakávajú nižšie výdavky na kultúru oproti roku 2018.

V prípade Fondu na podporu umenia môžeme mať zmiešané pocity, či je naozaj táto forma financovania efektívna alebo nie. Je pravda, že pôsobí ešte krátky čas v oblasti

kultúry a je tam veľa nedostatkov, ktoré sa každoročne „čistia“, ale aj napriek všetkým nedostatkom sa reprezentanti fondu snažili o čo najflexibilnejšie reakcie na potreby umeleckého a kultúrneho prostredia, snažia sa optimalizovať časové plánovanie žiadostí pre každý jeden podprogram, snažia sa taktiež presnejšie špecifikovať programy a podprogramy zahrnuté v podpore FPU, aby sa subjekty vedeli ľahšie a prehľadnejšie zorientovať pri žiadaní o podporu. Naďalej základné poslanie fondu zostáva nemenné pokiaľ ide o jeho snahu a ambíciu prinášať finančnú podporu pre všetky umelecké komunity, oblasti kultúry, a kreatívny priemysel v slovenskom, európskom a medzinárodnom kontexte. Nezávislosť, nestrannosť a odbornosť boli a naďalej sú základnými hodnotami činnosti a fungovania, bez ktorých by jeho existencia stratila zmysel.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

ČIHOVSKÁ, V. – HANULÁKOVÁ, E. – LIPIANSKA, J. *Firemný imidž – kultura, identita, dizajn, komunikácia*. 1 vyd. Bratislava : Eurounion, 2001, 136 s. ISBN 80-88984-24-6.

ERIKSEN, T. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008, 408 s. ISBN 978-80-7367-465-6.

GÚČIK, M. a kol. *Krátky slovník cestovného ruchu a hotelierstva*. Banská Bystrica: Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu, 2004, 174 s. ISBN 80-88945-73.

KACHAŇÁKOVÁ, A. *Podniková kultúra*. 1. vyd. Bratislava: vydavateľstvo EKONÓM 2008, 104 s. ISBN 978-80-225-2424-7.

KMECO, Ľ. *Využitie kultúrneho dedičstva v cestovnom ruchu*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta, 2006, 104 s. ISBN 978-80-557-0299-5.

MATEJŮ, M. – SOUKUP, P. *Veľký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996, 548 s.

NOVOTNÝ, O. *Verejné výdavky na kultúru*. Bratislava: Národné osvetové centrum, 2006, 160 s. ISBN 8071212628.

ŠKARABELOVÁ, S. a kol. *Ekonomika kultúry a masmédií*. 1 vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 211 ISBN 978-80-210-4267-4.

TAJTÁKOVÁ, M. a kol. *Marketing kultúry vybrané problémy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2006, 186 s., ISBN 80-225-2176-0.

TEJ, J. *Správa a manažment*. Prešov: Manacon Prešov, 2007, 232 s. ISBN 978-80-89040-33-9.

TKÁČIKOVÁ, E. *Dejiny slovenskej literatúry v stredoeurópskych súradniciach*. In: Slovenská kultúra a umenie v európskom kultúrnom priestore. Bratislava: PdF UK 1993, 32-34s.

TYLOR, Edward B. *Primitive culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion, language, art and custom*. Mineola, New York: Dover Publications, 2016, 426 s., ISBN 0486807517.

Internetové zdroje

AVF. *O fonde*. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <http://www.avf.sk/aboutus.aspx> >

EKN. Grants and exchange. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <https://www.culturalfoundation.eu/grants-exchange> >

EUROEKONÓM. Štátny rozpočet, príjmy a výdavky štátneho rozpočtu. [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: < <https://www.euroekonom.sk/financie/dane/statny-rozpocet-jeho-prijmy-a-vydavky/> >

EUROSTAT. Culture statistics - private expenditure on culture. [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics_-_private_expenditure_on_culture#Household_cultural_expenditure >

EUROSTAT. Government expenditure on recreation, culture and religion. [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Government_expenditure_on_recreation,_culture_and_religion#Expenditure_on_.27recreation.2C_culture_and_religion.27 >

FOND EURIMAGES. Eurimages - What we do. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <https://www.coe.int/en/web/eurimages/what-we-do-> >

FPU. Štruktúra podpornej činnosti na rok 2019. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <https://www.fpu.sk/sk/oznamy/464-struktura-podpornej-cinnosti-na-rok-2019> >

FPU. Výročná správa Fondu na podporu umenia za rok 2018. 41 s., [online]. [cit. 2018-03-25]. Dostupné na internete: < https://www.fpu.sk/attachments/article/169/Vyrocna%20sprava%202018_14032019_final.pdf >

GENERÁLNE RIADITEĽSTVO PRE VNÚTORNÉ POLITIKY ÚNIE. Podpora súkromných investícií v oblasti kultúry. 18 s., [online]. [cit. 2018-12-20]: Dostupné na internete: < http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cult/dv/esstudyencourprivinv/esstudyencourprivinvsk.pdf >

MF SR. Rozpočet verejnej správy. [online]. [cit. 2018-01-23]. Dostupné na internete: < <https://www.finance.gov.sk/sk/financie/verejne-financie/rozpocet-verejnej-spravy/> >

MK SR. Konceptia rozvoja miestnej a regionálnej kultúry. [online]. [cit. 2018-12-20]: Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/extdoc/1521/koncepcia-rozvoja-miestnej-a-regionalnej-kultury-material> >

MK SR. Nadácia Anna Lindh. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/ine-moznosti-financovania/nadacia-anna-lindh-24a.html> >

MK SR. Nadácia VÚB. [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/ine-moznosti-financovania/nadacia-vub-24d.html> >

MK SR. Nadačný fond Slovak Telekom. [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/ine-moznosti-financovania/nadacny-fond-slovak-telekom-24b.html> >

MK SR. Organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. [online]. [cit. 2018-12-22]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/organizacie-ministerstva-c.html> >

MK SR. Podpora audiovizuálnej tvorby - PROGRAM KREATÍVNA EURÓPA [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/ine-moznosti-financovania/podpora-v-oblasti-audiovizie-174.html> >

MK SR. Pôsobnosť ministerstva kultúry v oblasti umenia a kreativity. [online]. [cit. 2018-12-22]: Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva-9.html> >

MK SR. Stratégia rozvoja kultúry SR na roky 2014-2020. 38 s., [online]. [cit. 2018-01-20]. Dostupné na internete: < http://www.strategiakultury.sk/sites/default/files/STRATEGIA_ROZVOJA_KULTURY_SR_NA_ROKY_2014-2020.pdf? >

MK SR. Stredoeurópska iniciatíva (SEI). [online]. [cit. 2018-12-28]. Dostupné na internete: < <http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/medzinarodna-spolupraca/stredoeuropska-iniciativa-sei-106.html> >

NADÁCIA ORANGE. Príbeh a poslanie. [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné na internete: < <https://www.nadaciaorange.sk/sk/o-nas/pribeh-a-poslanie> >

NOVOTNÝ, O. Podpora kultúry z verejných zdrojov. Bratislava: Národná osвета, 2003, str. 23-34. Dostupné na internete: < <http://narodnaosveta.sk/vyskum/vyskum-kultury/ekonomika-kultury/2003/podpora-kultury> >.

ÚRAD VLÁDY SR. Návrh Stratégie štátnej kultúrnej politiky a Akčného plánu úvodnej fázy implementácie kultúrnej politiky. Východiská kultúrnej politiky SR, [online]. [cit. 2017-11-21]: Dostupné na: < <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/19344/1> >

ÚRAD VLÁDY SR. Programové vyhlásenie vlády SR na obdobie rokov 2010-2014 – Kultúra [online]. [cit. 2017-11-21]: Dostupné na: < <https://www.vlada.gov.sk//3-5-kultura/> >